

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1981

OKTÓBER

A SZÍNHÁZ drámamelléklete: nyomtatott stúdiószínpad. Más szóval: drámai műhely. Létjogosultsága is, hivatása is: nyilvánosságot adni olyan színdaraboknak, köztük művészi kísérleteknek is, amelyek még nem találtak utat a színpadi előadás-hoz. Nyilvánosság nélkül befulladás minden művészet és ez a veszély leginkább a színházművészetet fenyegeti, mert annak a megírt mű csak első fázisa. A kísérlet egy-ben kockázat is: írója számára csakúgy, mint annak, aki a kísérletet a nyilvánosság elé viszi.

A SZÍNHÁZ szerkesztősége mélyrehatóan megvitatta Kornis Mihály darabját, amely voltaképpen nem darab, a szónak hagyományos értelmében. Inkább filmforgatókönyv, mégpedig egy cirkuszi előadás filmjének szcenáriuma, „attrakció”, ahogyan maga a szerző is megjelöli, nem minden intellektuális kacérság nélkül, még a „botrányos” jelzővel is megtoldva, kísérleti művének műfaját. A vita során felmerültek azok az ihletések, amelyeket az olvasó is nyilván észrevesz: Jancsó Miklós filmjei, Beckett darabjai és Örkény István posztumusz műve, amelynek címe is Forgatókönyv, és cirkuszi porondon játszódik is. Nem kerülte el figyelmünket, hogy Kornis az ember teljes és a darab szerint jövőtehetetlen magányosságát ábrázolja, a lét könnyörtelen kilátástalanságának világképét, amit éppen káfkainak neveznek Európa minden nyelvén, de hiszen a mű alcíme: Kafka emléke.

Mindezeket tekintetbe véve, a SZÍNHÁZ szerkesztősége szívesen ad helyet Kornis Mihály kísérletének, mert a kockázat a műhelymunka szerves része.

KORNIS MIHÁLY.

Büntetések

Franz Kafka emléke

– botrányos attrakció szünet nélkül –

„Senki sem énekel oly tisztán, mint azok, akik a legmélyebb pokolban laknak; amit az angyalok énekének vélünk, az ő énekük.”

(F. Kafka)

SZEREPLŐK

K.

ARTÚR Démonok

JEREMIAS

K. tíz árnyéka : K₁, K₂, K₃; K₄, K₅, K₆; K₇, K₈, K₉, K₁₀ (a páros számú szereplők néha nőket játszanak, K₁ néha K. apját, K₁₀ néha K. anyját, K₂ és K₄, pedig néha K. húgait, néha K. szerelmeit)

ELSŐ MENYASSZONY (K₂ átváltozása)

MÁSODIK MENYASSZONY (K₄ átváltozása)

ÖREGEMBER

VÉNASSZONY

TÖMEG

A GYERMEK (K. alteregója és szelleme)

CSÓKA

VÖRÖS MADÁR

LÓ

Megjegyzés:

A darab *dialógusaihoz* felhasznált szövegek, mondatok vagy szavak, kivétel nélkül Franz Kafka műveiből, naplójából, levelezéséből, továbbá Janouch : *Beszélgetések Kafkával* című könyvéből valók.

Előjáték

avagy

A BOTRÁNY!

A nézőtérre érkező közönség zavarba ejtő helyzet közepébe csöppen. Egyesek helyeiket sem tudják elfoglalni, mert a földszint utolsó vagy utolsó előtti sorának közepén csiricsaré módon öltözött középkorú pár ölelkezik, egymásba gabalyodva lihegnek, csücsörítva csókolóznak — *mintha az ilyesmi tréfa lenne* —, nyögdecselnek, már-már szeretkeznek;

a kilencedik sor tájékán két prémgallér-téli kabátos, keszkeszkes férfi egy szikrázóan szép női pézsmabunda felett huzakodik állva, eredménytelen csatájukban egymás nevével vagdalkoznak : „Herr Schmar !” — kiáltja az egyik, „Herr Wese!” — ordítja a másik, a bunda itt-ott szakadozik;

a másik oldalon egy színházi asztalos (nem színész) most javítgatja az egyik zsöllye támláját, hangosan, erőteljesen kalapál ;

a színpadi vasfüggöny leeresztve, külön fényt nem kap, de mintha nekitámasztva ott felejtettek volna valamit, aminek szürkésfehér huzata van, „a huzat enyhén foszforeszkál; a földszinti, igazgatói páholyokban jobb- és baloldalt züllött külsejű lumpenfigurák és selyemkendős vén ké-

jencek hangoskodnak: kurjongatnak, fűtülnek, isznak, ölelkeznek, a páholy párkányán ücsörögve, lábukat kalimpálva brekegnek, néhányan verekednek, mások szemérmetlenül egymás arcát simogatják, mindkét páholy zsúfolásig tömve van; a földszint bal oldalán, a második sorban, a Francia Akadémia zöld frakkjába öltözött, tudós külsejű férfi a bejárat felé fordulva, az első néző beléptekor szónokolni kezd, szavait a nézőkhöz intézi: „Nagybecsű akadémikus urak! Megtiszteltek fel-szólításukkal, hogy az Akadémia számára nyújtsak be jelentést majomlételemről. Ebben az értelemben, sajnos, nem tehetek eleget a felszólításnak. Csaknem öt év választ el majomlételemtől, s noha ez az idő naptárban mérve talán rövidnek tűnik fel, végtelen hosszú azonban, ha végig kell vágtáznunk, ahogy én tettem, helyenként kiváló emberek és tanácsok, tetszésnyilvánítás és zenekari muzsika kíséretével...” — stb. (*Jelentés az Akadémiának*; ELBESZÉLÉSEK, Európa Könyvkiadó 1973, 212. oldaltól végig);

alahol a földszint közepe táján egy sarkantyús, piros mentés huszártiszt lelkesülten suhogtatja a feje felett a díszbojtos kardját, időnként összecsattintja a bokáját, megveri a csizmaszárát, talán egy-két táncos lépést is tesz, csárdást jár hangtalanul;

az emeleti erkély első sorában — úgy, hogy őt a beérkező nézők nem is látják, csak ha előmerészkedve visszafordulnak és feltekintenek — jól fésült, középkorú, politikusforma férfi, kifogástalan öltönyben, hevesen gesztikulálva szónokol, mintha képviselőházban lenne: „Törvényeink nem közismertek, a rajtunk uralkodó kis nemesi csoport titkát képezik. Meggyőződésünk, hogy ezeket a régi törvényeket szigorúan tiszteljük, ám mégis roppan t gyötrelmes dolog, ha olyan törvények szerint uralkodnak valakin, amelyeket nem is ismer. Nem a különféle értelmezési lehetőségekre gondolok itt, nem is azokra a hátrányokra, melyek abból adódnak, hogy csak néhány ember, nem pedig az egész nép vehet részt az értelmezésben...” — stb. (*A törvények, kér...*; ELBESZÉLÉSEK, Európa Könyvkiadó 1973.

az erkély jobb egyes páholyában egy pap, a mellvéden áthajolva, személy szerint a közönség egy tetszőlegesen kiválasztott tagjához intézi mennydörgő hangú prédikációját: „Te vádolt vagy. En vagyok a börtönkaplán. Azért hívatlak, hogy beszéljek veled. Tudod, hogy rosszul áll a pered? Mit gondolsz, mi lesz a vége? Félek, rossz vége lesz. Bűnösnek tartanak. Az ítélet nem egyszerre jön, az eljárás maga válik lassanként ítéletté. A bíróságot illetően ámitsd magad. A Törvény bevezető irataiban ez olvasható erről az önámításról: A Törvény kapujában ór áll. Ehhez az órhöz odamegy...” — stb. (*A PER*, Európa Könyvkiadó 1968. 231. oldaltól a 23;1. oldalig, „A törvény kapuja” történet befejezéséig.)

A jegyzedőnök ezeket a figurákat sikertelenül próbál-jak kivezetni a nézőtérről. „Tessék kimenni, kérem! Ez nem cirkusz, rendőrk jön, ha nem hagyja el a színházat” — és rángatják őket a karjuknál fogva, segítségért kiabálnak, a pánik kitörőfélben van, botrányszag úszik a levegőben, a nézők egy részét lehetetlenség leültetni. (Ha az előjáték megfelelő módon zajlik le, a megzavarodott nézők nem értik majd, hogy miért bántalmazzák a jegyzedőket ezeket a [minden valószínűség szerint] színészeket. A kívánt hatás elérésének érdekében talán a legcélravezetőbb, ha a színház igazgatósága a jegyzedőket és a nézőtéri felügyelőket nem világosítja fel arról, hogy mindez az előadáshoz tartozik — éppen ellenkezőleg: hivatalos utasítást ad ki, amelyben felhívja a nézőtérre dolgozók figyelmét az előadás kezdetét akadályozó, esetleges momentumokra, s egyben kötelezi őket, hogy ilyen esetben —még ha netán-tán a színház szerződött tagjairól van is szó — a rendezőket mindenképpen, feltétlenül és minél hamarabb — ha kell, erőlyel! — távolítsák el. Ez az utasítás minden egyes előadás előtt megújítandó!)

Minél nagyobb a zűrzavar, annál jobb.

A nézőtér hirtelen elsötétedik. Ugyanebben a pillanatban a vasfüggöny erős világítást kap, és szürkésfehér vászonzsákból kitapossa magát egy hat-hét év körüli, apró

~ ~ termetű, századeleji matróruhácskába öltöztetett, fekete szemű, denevércű, komoly pillantású fiúgyermek. Amikor ő némán megáll a közönséggel szemben, a néző-téren tartózkodó összes fura figura elhallgat és pánik-szerűen kimenekül.

A Gyermekek megvárja, amíg a nézőtér elcsendesedik, valamennyi néző elfoglalja a helyét — eközben láthatóvá válik az előszínpad jobb oldalán. annak egészen a szélén guggoló zenészcsoporthoz — azután megfordul, távozni akar a vasfüggöny ajtaján.

A vasfüggöny ajtaja zárva. A Gyermekek rángatja a kilincset (ha van), majd kopog.

Hiába.

Dörömbölni kezd a vason.

Két kézzel dörömböl.

Olyan erővel dörömböl, amennyire csak képes.

Feladja a próbálkozást, lassan leejti a kezét.

AH, jobbra-balra tekintget, kiutat keres. Nem talál.

Megmerevedik.

Ebben a pillanatban a vasfüggöny a magasba siklik. A színpad lassan kivilágosodik.

Első jelenet

HELYZET

Színpadkép:

A világ legelegánsabb tükrös-kávéházának, Sarah Bernhard boudoir-jának, egy luxusantikvitásokkal foglalkozó exkluzív régiségkereskedésnek és a Hofburg Császári Palota fogadótermének lenyűgöző keveréke áll fényárban, a színpad mélyén.

Az előszínpad és — talán — a nagyszínpad feleiként eső egyharmada üres, ha eltekintünk két Démontól, akik jobb- és balszáron, teniszbírókéhoz hasonlatos, magasztos vasszékekben ülnek mozdulatlanul; alattuk és körülöttük a szertartás lebonyolításához szükséges rekvizitumok. Öltözékük — soha nem végleges — elképzelésünk szerint: fehér bricsesz nadrág, fehér zakó, szatytyánbőr lovagiöcsizma, ríktóan izléstelen csokornyak-kendő, pepita sapka. Arcukon az emberi arcot megdöbbenő hűséggel utánozó, finom, vékony anyagból készült maszk, amely még az arc mimikáját sem akadályozza, bár kissé eltorzítja. A maszk K. arcát utánozza.

Aktus.

A Gyermekek bátoratlanul elindul a színpad belseje felé, mindenáron szeretne elfutni a részegező pillantások elől, ijedtében majdnem berohan a színpad mélyén ragyogó világba, de az utolsó pillanatban megtorpan a szélén, mert észreveszi, hogy másutt is van kijárat. Oldalvást kirohan.

Csend.

Mintegy öt-tíz perc leforgása alatt az a benti világ szép lassan magától összeomlik.

Először szétpattan egy kisebb asztali tükrök, leesik egy kínai váza, kisvártatva több, pompázatos velencei tükrök durran meg, a hatalmas barokk keretek maguk körül pusztulást kavarva dőlnek el, óriási Buddha-szobor buk-fencezik le a magasból, magával sodorja a császári trónt. Asztalok, székek csigalassúsággal magukba rognak.

Becsülhetetlen magasságból gyöngycsillárdarabok pottyorásznak, aztán pottyán az egész hóbelevanc. Egy széles ívű márványlépcső fokonként repedezik meg; dübörögve harmonikázik a rontás. Perzsaszőnyeg- és struccetoltlapéták szakadoznak, zöldellő szobapálmák hasadnak ketté, szétnyíló vaskosaraiából a fekete föld széles ívben spriccel kifelé.

A pusztulásban kiszámíthatatlan hosszúságú szünetek eshetnek, de az agónia mind hevesebb, erőteljesebb, pokolibb. Végül félelmetes csattanással, felhőnyi port kavarva, valamennyi díszletfal ledől, eltűnnek a takarások is.

Csend. Elül a por.

Mögötte lassan valóságosnak tűnő hajnali ég dereng fel, és álomittas felhők úsznak.

Feljön a nap. Sugarai áttörik a felhőzetet, a romokra vetülnek.

A háttérből, a romba dőlt világon átgázol tíz, szűk fekete öltönybe öltözött, keménykalapos férfi — cipő nélküli, fekete harisnyában. Mindegyikük egy-egy kopott irodai tonett széket vonszol maga után. Ugy bóklásznak a törmelékek között, mintha eddig ismeretlen, szép tájékon vezetne útjuk. Elismerően füttyentgetnek, hümmögnek, tekergetik a nyakukat. Viselkedésük halványan bohócokra emlékeztet. Sorjában az előszínpadra bukácsolnak. (Az előtér kivilágosodik.) Végtelen körülményeskedések közepette keresnek helyet székeiknek — mintha nem lenne vököletesen mindegy, hogy a tíz, tökéletesen egyforma ember hova kerül —, nagyon nehezen egyeznek meg, Ici hova ülhet és hova nem. (Bohóctréfa; megtervezése és kidolgozása a szertartás résztvevőinek a dolga.) Nem tudnak beszélni. Megszólalni. Fura, széles gesztusokkal és tagolatlan ugatásszerű hangokkal meg berregéssel fejezik ki magukat. Sokáig veszekednek így, míg aztán végül mindegyik oda ül, ahova eredetileg is szándékozott. Lá-bukat összekulcsolva, kényszeres-kacaton, tartást öltö-nek.

Csend.

A két Démon — a bal oldalon ülő neve: Jeremiás, a jobb oldalon ülő neve: Artúr — székéből gumilabdaként pattan a földre; habozás nélkül kirántják mind a tíz K. feneké alá a széket — de azok ülve maradnak a levegőben, éppen csak megrezzenek és behúzzák a nyakukat. A Démonok a székeket kihajigálják a színpadról, aztán teljesen feleslegesen leporolják magukat, majd csipőre tett kézzel a látóhatár felé fordulnak, kis ideig várnak, de megúnják és ordítva integetni kezdenek

JERREMIÁS Gyere már, te hülye.

ARTÚR Várnak rád.

JERREMIÁS Olyan közönséged van ma, amelyet igazán nem érdemelsz meg.

ARTÚR (mielőtt megszólal, egy pillanatra a közönség sorai között vízslat) Még egy tűzértségi önkéntes is itt van, nézd csak!

JEREIVIIÁS Gyere! Gyere csak! Na, gyerünk!

A látóhatár alján megjelenik K. keménykalapos feje. Artúr és Jeremiás állati fürgeséggel felkészül székére, és ültében előredőlve lesi K. érkezését. K. meztőláb jön a romokon át, egyébként pontosan úgy van öltözve, mint gyászos árnyékai. Bár nála nincsen szék, úgy tesz, mintha lenne — egy nem létező széket húz maga után. Rendkívül sovány, rendkívül magas, fekete szemű férfi. Megáll középen, leteszi a „széket” igen nagy gondossággal, a közönségre tekint, aztán — a tekintetek keresztttüzeiben megsemmisülve — lassan lehajtja a fejét.

Kis szünet

(Vidáman) Fakadj, barátom, fakadj!

K. (felemeli a fejét, sokáig tátog, majd a megszólalásért vívott, roppant belső harc után váratlanul, könnyed és természetes hangon szólal meg) ÉLETED EGY-HANGÚSÁGBAN TELT. (Kis szünet) IDEJE VOLT VALAHOVÁ ELVETŐDNÖD VÉGRE. (Kis szünet, mosolyog) ÓRÜLHETSZ, DERŰS VIDÉK. EZ. (Kis szünet) SŰT A NAP.

A Démonok megtapsolják. Csend.

K. leemeli a kalapját, mintha melege volna, meg akarja törölni a homlokát, zsebében zsebkendőt keres, amikor egy fekete csóka reppen ki a kalapból, többször körbe-repdesi a színt. A Démonok eltakarják a szemüket. A többi K. élénk érdeklődéssel, egyik-másik „székéből” félig kiemelkedve nézi a madarat. K. ijedten a fejébe nyomja a kalapját. A madár Artúr ölébe száll, aki

megragadja és kalitkába zárja. K. felemeli nem létező székét, és a színpad legszélén keres helyet magának. A hozzá legközelebb ülő K₁₀ felháborodott berregéssel figyelmezteti: melléje ne üljön. K. japán udvariassággal, mintegy bocsánatot kérve, szinte földig hajol, és elindul másutt helyet keresni magának. Mindenütt elutasítják. Berregések, pisszegések, gáncsök, felháborodott morgás — kutya félti így társától a húst —, K. részéről mind több éles, bocsánatkérő fütty, ideges hajlongás. Mielőtt a helyzet „fölfalná”, a szín közepén váratlanul földhöz vágja a „székét”, ráugrik és dühöngve tapossa (a semmit). A többi K. menten elcsendesedik, és félenken szimatoló földikutya módjára, mellükhöz emelt lelógó kézzel, egyre közelebb merészkeve, kíváncsian lesietti, mit csinál; K. amint észreveszi a gyülekezetet — megtorpan, lesüti a szemét, leguggol. Össze-kuporodik

ARTÚR (átkiabál Jeremiáshoz) Én képtelen vagyok sírni!

JEREMIÁS (átkiabál Artúrhoz) Engem nagyon meg-ijeszt a sírás!

K. felpattan — természetesen nem sírt, inkább nevetését próbálta legyűrni —, a többi K. a hirtelen mozdulattól ijedten szétrebben. Artúr egy piros zsebkendőbe bugyolált „valamit” dob K. felé, amit az anélkül, hogy felnézne, röptében kap el. A tíz K. rövid revüszteppel honorálja a bravúros mozdulatot. (Dobkopogás) K. figyelmes lassúsággal kicsomagol a piros zsebkendőből egy bűvészbicskát. Ovatosan-kíváncsian benyomja a nyelvbe a pengét. Nyomogatja. Aztán egyik kezében gombóccá gyűri a zsebkendőt — görcsös küzdelem az anyaggal —, a másikkal marokra fogja a kés nyelét. Láthatólag attrakcióra készül. A Démonok kíváncsiságukban majd kiesnek a székből. K. kissé széttárja a karját, és mintha egy-egy duda lenne a kezében, ütemesen nyomogatja a mindkét kezében tartott tárgyat.

K. (kiált)

Fakadj, barátom, fakadj!

Fakadj, barátom, fakadj!

Fakadj, barátom, fakadj!

Fakadj, barátom, fakadj!

elemes dudaszó"

A Démonok pánikszzerű gyorsasággal leugranak székeikről, egy-egy vödör piros festéket zúdítanak a boldogan „dudáló” K. felé, akit egy csöpp sem ér el. Vakító villanás. A tíz K. kimenekül a színről. Sötét. A dudaszó és a kiáltás még a sötét alatt is háromszor-négyszer fölhangszik.

Második jelenet

AZ ŰT Színpadkép:

Az előszínpad megvilágosodik. K. kissé balra áll, szemben a közönséggel. K₁ (aki néha K. apját játssza) Artúrhoz, K₂, és K₁₀ (akik néha K. testvéreit vagy szerelmét és az anyját játsszák) Jeremiás elé járul. Utóbbiak műkebleket, turnürszoknyákat, otromba női parókákat, klöpli-csipkés háztartási kötényeket öltenek magukra, a Démonok század eleji női cipőket rángatnak a lábukra. Mindezzel férfi voltukat el nem leplezik, ellenkezőleg, botrányosan hangsúlyozzák. Viharászva forognak a Démon tükre előtt. K₁₀ nagy, terhes nőhöz illő hasat kap. A másik oldalon Jeremiás derékig érő szakállt ragaszt-tapaszt K₁ állára, selyem háziköntösbe bújtatja. A többi K. önnön testéből szülőszéket képez az előtérben.

Aktus.

A Démonok K₁₀-et, a Legkövérebb Hölgyet felkapják, az „élő” szülőszékre ültetik, szemben a közönséggel. Lábaik durva rántással szétfeszítik. K₁ csoszogva a szülő-

szék mögé caplat, két kezét gyöngéden K_{10} vállára teszi és masszírozni kezdi. K_2 és K_4 , a másik két „nő” a szülőszék jobb és bal oldalára áll, ordináre terpeszben. Artúr és Jeremiás lassan megindulnak K. felé

K. (tűnődve) Mintha egy vonat utasai lennénk, akiket hosszú alagútban szerencsétlenség ért, méghozzá olyan helyen, ahová a bejárat fénye nem látszik már be, a kijáraté pedig oly parányi..., hogy egyre keresni kell, és egyre elvész... Ráadásul még a kijárat és bejárat iránya sem biztos! (Másokat utánoz) „Mit tegyek?” vagy: „Miért tegyem?” (A Démonok karon ragadják) ...

K_1 (aggodalmaskodva K_{10} -hez) Mit tegyek?

K_{10} (panaszosan) Miért tegyem?

K. (miközben a Démonok karonfogva hurcolják, mint egy elítéltet, még visszakiabál a közönségnek) NEM ILYÉN HELYRE VALÓ KÉRDÉSEK!

K-t a szülőszék mögé cipelik, fejét lenyomják, testét előretolják K_1 lába között, aztán a Démonok a helyükre sétálnak, és nádszálként ringó, háromméteres gumibotokat vesznek kézbe. Előretartják.

Megindul a szülés. K_1 héber siratódallamot dünyög.

K_2 és K_4 macskák módjára, szabályos nyávogásba fog-nak, amelynek tartalma két nő féltékeny veszekedése egyetlen férfiért, önmagán belül logikus párbeszéd. Eközben K. feje megjelenik K_{10} lába között. A szeme csukva, ajka előrecsücsörödik. Bárha a néző nem látja pontosan, csupán sejtí, K-nak úgy kell előrepréselnie magát, hogy sem a kezét, sem a lábát, még a tenyerét sem használ-hatja. Hasa, válla — és szavai! — erejével vergődik keresztül a „szülőcsatornán”. Ebben azonban a Démonok hosszú botjaikkal akadályozzák. K. testének minden jelentősebb előrecsusszanáskor igyekeznek öt fejbe csapni, a szülőszék résein át is piszkálják. K. néha visszacsusszan, akkor mindig újra és újra kezdi mondókáját; nincs más útja, hogy megszülessen ebben a zürzavarban; hogy azzá legyen, amivé lennie kell. Világra vergődése közben K_1 egyre kíméletlenebbül masszírozza a hisztérikusan nyögdecslő K_{10} vállait, K_2 és X_4 macskaveszekedése a párzás hangjaiig ivel.

NAGYAPÁM

Nagyapám MONDOGATTA

Nagyapám mondogatta MINDIG AZ É ...

Nagyapám mondogatta mindig AZ ÉLET

Nagyapám mondogatta mindig: az élet MEGDÖBBENTŐEN

Nagyapám mondogatta mindig: az élet megdöbbsentően RÖVID.

MOST!

Most, ahogy VISSZAEMLEKEZEM

Most, ahogy visszaemlékezem, ÚGY ÖSSZEZSUGORODIK

Most, ahogy visszaemlékezem, 'úgy összezsugorodik, hogy például ALIG ÉRTEM

Most, ahogy visszaemlékezem, úgy összezsugorodik, hogy például alig értem FIATAL KOROMBAN (erőt gyújt)

FIATAL KOROMBAN

Nagyapám mondogatta mindig: — Az élet megdöbbsentően rövid. Most, ahogy visszaemlékezem, úgy összezsugorodik, hogy például alig értem, fiatal koromban HOGYAN!

HOGYAN SZÁNHATTAM RÁ MAGAM ARRA (Egyre nehezebben kínlódik előre)

HOGYAN SZÁNHATTAM RÁ MAGAM ARRA, HOGY A SZOMSZÉD FALUBA LOVAGOLJAK

ÉS

ÉS NE FÉLJEK!

ne féljek ATTÓL HOGY (A végét járja)

Nagyapám mondogatta mindig: Az élet megdöbbsentően rövid.

(Kis szünet)

Az élet megdöbbsentően rövid. Most, ahogy VISSZAEMLEKEZEM

Nagyapám... például... fiatal koromban... a szomszéd...

ÉS NE FÉLJEK!

Mondogatta . . . MOST . . . lovagoljak . . . szerencsésen . . . elegendő... az élet

Megdöbbsentően... lovagoljak...

az élet az

élet AZ

ÉLET

Kizuhan. „Megszületett.” Minden zaj egy csapásra megszűnik. A Démonok visszahúzódnak. Miközben K. iz-zadatan, lihegve feltápászkodik, a többi K. kisettenkedik a színről. Lemegy a nap. K. alulról kap fényt, körülötte sötét

(Feláll, fáradtan a közönségnek) Nagyapám mondogatta mindig : — Az élet megdöbbsentően rövid. Most, ahogy visszaemlékezem, úgy összezsugorodik, hogy például alig értem, fiatal koromban hogyan szánhattam rá magam arra, hogy a szomszéd faluba lovagoljak, és ne féljek attól, hogy még a megszokottan szerencsésen eltelő élet hossza sem lesz elegendő egy ilyen lovaglásra.

Csend.

Lassú sötét

Rövid közjáték A

NÉV

Színpadkép:

A sötétség közepén felvilágító fényben áll a Gyermekek. Előrással pukedlizik, s mintha a közönség kérné, csengő hangon megmondja a nevét.

Aktus.

GYERMEK Franz Kafka.

JEREMIÁS (hangja a sötétből; kategorikusan) Nem hiszem!

GYERMEK (nem érti, megismétli) Kafka!

ARTÚR (a sötétből, haraggal) NEM!

GYERMEK (elbizonytalanodva) Franz ... Kafka ...

JEREMIÁS (gúnyosan incselkedve) Neeorn — hiszem!

GYERMEK Kafka, Kafka! Kafka ...

ARTÚR (gyorsan) Nem, nem, nem!

JEREMIÁS Nem!

ARTÚR Nem!

JEREMIÁS Nem!

JEREMIÁS Nem!

ARTÚR Nem!

Hosszú csend.

A gyermek többé már nem válaszol

JEREMIÁS (csendesesen, őszintén) Hogy hívnak?

ARTÚR (kedvesen) Hogy hívnak?

JEREMIÁS (türelmetlenebbül) Hogy hívnak?

ARTÚR (már durván) Hogy hívnak?

JEREMIÁS HOGY HÍVNAK?!

ARTÚR HOGY HÍVNAK?!

JEREMIÁS HOGY HÍVNAK?!

A Démonok a sötétből, egymás szavába vágva kérdezzetik a Gyermekek, aki hirtelen behunyja a szemét, szája előrecsücsörödik. Vakító villanás. Dobütés. Sötét

Harmadik jelenet

A LEHETŐSÉG BÜNE AVAGY AZ ANGYALÁLLAT

A sötétben horkolás, rőfögés, nyihogás, bőfögés, káricsálás, majomsikoly, oroszlanbögés, sakálvonítás, gágogás, kutjavakkantás, rágcsálósözsmötölés. (E nem ember hangokat a szertartás résztvevőinek kell improvizálni)

Lassú fény. Csend.

Színpadkép:

A félhomályban derengő, összeomlott világ előterében K1 önnön vállán átkukucskálva lesi farkcsontjából induló és a földre lógó bojtos állatfarkát — vagy annak képzeleti képét, ahogy tetszik —; K; kétségbeesett gesztussal szájára tapasztja a tenyerét; K, és K., egy-mással szemben, tükröképszerűen azonos, fura pózban áll; K₅ tyúkszárnyként tartja karjait; K₆ kissé hátra-dőlve reverjébe kapaszkodik két kézzel; K₇ úgy fogja a fejét, mintha le akarná venni; K₈ egyik lábát össze-kulcsolt tenyérrel magasba húzza, miközben a másik lábán inog; K₉ enyhén összegörnyedve, de előretekert nyakkal (tarkója szinte a hátához simul) bámulja a közönséget. Kio terpeszben áll lábujjhegyen, széttárt combjait két kezével ollóalakban átöleli.

K. görcsös-kényszeres tartásban, szorosan átfont lábakkal ül nem létező székén, jobb kezével bal vállát, bal kezével jobb vállát markolva.

A Démonok tiroli turistaöltözékben, kezükben ormótlan zseblámpával, tüvegű botokkal, hátukon zsákkal — mintha csak kirándulni mennének — elindulnak az összeomlott hátsó színpad felé. Talpuk alatt székláb roppan, üveg csörren, ez-az törik, zuhan. Maguk elé villogatva el- s feltűnnek a dimbes-dombos „vidéken”.

Csend. Mozdulatlanok

K. (csevegő hangon kezdi) Hogy valamely nyomorult állapotból kiemelkedjünk, még akaraterővel is könnyű dolog. Hirtelen mozdulattal elválok a széktől (kis szünet, megteszi, kis szünet), nyakam-fejem mozgékonyágát biztosítom (kis szünet, megteszi, kis szünet), szemembe tüzet lobbantok, megfeszítem körülöttem arcizmait (megteszi, kis szünet), MINDEN ÉRZELMET LELKESÜLTEN FOGADOK! (Viharos mozdulattal széttárja karját a közönség felé; lassan elernyed.) De még ha mindez így van is, a legkisebb hibára (intőn felemeli mutatóujját), ami persze elmaradhatatlan, megakad az egész. Ezért ..

Csend. Megdermed, mert figyel a Démonok füttyörészéséredanolására, amint a háta mögött, a romok közt kotorásznak. Artúr Mahler II. szimfóniájának főtóvumát füttyüli hamisan és akadozva, Jeremiás egy alpesi jódinóta dallamát dűnnyögi, mindketten újra meg újra ugyanazt az öt-hat taktust. Elkerülhetetlenül nagyobb zajt nem csapnak

(Elmosolyodik) Ezért fogadjunk el mindent, viselkedjünk súlyos tömegként (tűnődik), és még ha érezzük is, hogy elfújnak minket, akkor se hagyjuk, hogy egy árva felesleges lépést kikényszerítsenek belőlünk (gondolkodik), és nézzük állati pillantással a másikat (hevesen), ne érezzünk megbánást, egyszóval... önkéntünkkel nyomjuk el mindazt, ami az életből kísértetként még fennmaradt, vagyis fokozzuk a siri végső nyugalmat (elfúl a hangja), rajta kívül semmit megenni ne hagyjunk. (Megbámulja a kezét, amely ott maradt a levegőben) Az ilyen állapot jellegzetes mozdulata (gondol tanulómozgás) a kisujját, ha kis-ujjunk végigsimítja szemöldökünket. (Megteszi, aztán riadtan arca elé emeli a kezét, és úgy nézi, mintha életében először látná)

Csend. A figurák megmozdulnak. (Párhuzamosan — de nem azonos ritmusban! — zajló aktusok leírása következik. Ezeket a történéseket a vizuális-verbális színház természetéből következőleg teljes részletességgel nem határozhatjuk meg papíron, éppen ezért elképzeléseinket itt csak világosan körvonalazni igyekezzünk)

K. szemügyre véve kezét hasztalan próbálja

a, kitalálni, hogy mire való: egyenként megmozgatja az ujjait, belemarkol a levegőbe, alig képes „elereszteni”, ötvenszer a combjához csapja, megszagolja, bele-harap, rázza, mint a rongyot és a többi;

b, eltüntetni: pl. zsebre vágja, de kidudorodik, előhúzza, és a háta mögé dugja, de a másik oldalon kilátszik, ráül, ám karjának íve eláruja, hova rejtette, a szájába akarja dugni az öklét, de nem fér bele, megpró-

bálja letépni vagy letörni a karjáról, de ez lehetetlen, ugye, és a többi;

c, nem tudomásul venni;

elfelejteni, hogy van;

e, belenyugodni, hogy van, menthetetlenül;

^{K10} hiába próbálja nem szeretni önnön testét (mintha egyszerre igyekeznék megerőszkölni magát s ugyanakkor megakadályozni magát benne; büntudatos Narcissus ráng; csókolja magát — verdes; mindinkább hatalmába keríti a szenvedély és egy vele ellentétes szégyenérzés; ha tehetné, kettéhasadna; a jelenet végére ataxiás rohamban csapkod, képtelen mozgását koordinálni, végül rongycsomóként zuhan a földre);

^{K9} hiába próbál

a, nem görnyedni egészen a földig (mintha a földgolyót tették volna a hátára, de Isten parancsa, hogy ne tőrje magát; amíg képes, a karjait, de mindenekelőtt a fejét igyekszik égne emelni, arcával nem érinteni a talajt, végtére azonban kétrét görnyed, és alaktalanná zsugorodik, akkor aztán)

muszáj neki

b, fölegyenesedni egészen (ez éppoly nehéz, sőt nehezebb dolog, mint az előző volt);

^{K8} hasztalan igyekszik

a, úrrá lenni kélt lába fölött (mert teste deréktól lefelé önálló életet él, pl. összeszorítja, de szétpattan a tér-de, lép, habár nem akar, fut akaratlan, irtózatossan nehéz megtorpannia, lábait remegnek, kalimpálnak; leülni nem tud, mert lábait fölemelik, mint keljfeljancsit a súlya, egy helyben táncolni kényszerül és a többi);

^{K7} hasztalan próbál

a, megszabadulni a fejétől (leszedni a nyakáról, mint egy korsót a posztamensről, vagy lecsavarozni, vagy leütni, vagy lerázni magáról, vagy lesodorni valahogyan és így tovább) azután

b, megszabadulni a fülétől;

c, megszabadulni az orrától;

d, megszabadulni a szemétől;

^{K;} hasztalanul igyekszik

a, megszabadulni az öltözékétől (az átkozott hivatalnoki uniformistól, de ing, nadrág, kalap és zakó foglyul ejti, mint egy-egy könyörtelen és ravasz pók, a ruha-darabok játszanak vele — halálra, némi előnyt adnak olykor, hogy aztán annál kíméletlenebbül lecsapjanak a hiszékeny áldozatra, pl. kigombolja a zakóját, de amikor le akarja vetni, belegabalyodik és szoros gúzsba köti magát; a kalap egyre mozdíthatatlanabbul a kobakjára szorul... addig vetkőzik, míg tökéletesen mozgásképtelenné nem válik);

^{K;} hasztalan próbál

a, repülni, mint a madár (ugrál, csapkod a karjával, nekifut, felugrik, lezuhan, újra felugrik verdesve, újra lezuhan, más „szárnytartással” próbálkozik — tudja, hogy tud repülni, mégsem tud repülni —; halálra fárad)

^{1K2} K, egymás tükröképeként hasztalan próbálkoznak egy olyan cselekvést végrehajtani, amit a másik nem követ szinte tökéletes pontossággal (leheletfinom, alig észrevehető mozgásoktól a cigánykerekezésig mindennel próbálkoznak; két tükrő-ember áll egymással szem-ben);

^{K;} hasztalan próbálja megakadályozni, hogy beszéljen (bár újra és újra a szájára tapasztja a tenyerét, vagy könyékhajlatába bújja, előbb vagy utóbb a szavak mindig ellökik az útból az összes akadályt, hiába törekszik bármi áron visszatartani mondanivalóját, úgy törnek elő belőle a szavak, mintha hányna, egyre tehetetlenebb, és az utolsó mondatok már-már akadálytalanul csúsznak ki a száján)

CSÚNYA KILÁTÁSOK; HOGY AGGLEGÉNYEK MARADUNK; ÖREGFMBERKÉNT MÉLTÓSÁGUNKAT KESERVESEN ÓRIZNI PRÓBÁLVA KÉRÜNK BEBOCSÁTTATÁST, HA EGY ESTÉT MEGIS EMBEREK KÖZÖTT TÖLTENÉNK, ES HA BETEGESKEDÜNK, AGYUNK SARKÁBÓL HÉTSZÁM AZ ÜRES SZOBÁT NÉZHETJÜK, ES MINDIG ELBÜCSÜZHATUNK A KAPU ELŐTT, SOSEM SZUSZAKOLÓDHATUNK FEL FELESGÜNK OLDALÁN A LÉPCSÓN, SZOBANKBÓL CSUPA OLYAN OLDALAJTÓ NYÍLIK

MAJD, AMELY IDEGEN LAKÁSOKBA VEZET, VACSORÁNKAT FÉLKÉZBEN VIHETJÜK HAZA, IDEGEN GYEREKEKET BÁMULHATUNK SZÜNTELENÜL AZT HAJTOGATVÁN : — NEKEM MAGAM-NAK NINCS —, KÜLSŐNKET ÉS VISELKEDÉSÜNKET ILLETŐEN IFJÚKORI EMLÉKEINK EGY-KÉT AGGLEGÉNYALAKJÁHOZ IGAZODHATUNK . . . IGY LESZ MAJD, ANNYI KÜLÖNBESÉGGEL, HOGY MA IS ÉS KÉSŐBB IS VALÓSÁGOSAN ÁLLUNK MAJD OTT ÍGY, VALÓSÁGOS TESTTEL ÉS VALÓSÁGOS FEJJEL, HOMLOKKAL IS TEHÁT, AMELYET' KÉT ÖKLÜNKEL VERHETÜNK.

(K₃ tulajdonképpen hihetően élvezi azt, amiről be-szél, minden egyes szót is, külön-külön, éppen ezért akarja magában tartani);

K₁ hasztalan igyekszik önnön háta mögé kerülve el-kapni hosszú, bojtos farkát. (E feladat megoldási lehetőségei kimeríthetetlenek)

Mindez meglehetősen hosszú ideig tart.

Közben: a „kiránduló” Démonok a háttérben, a szét-hullott világ törmelékei között botorkálva, zseblámpázva, guberálva, színlag egymással társalognak, a szavak alatt azonban egy másik beszélgetést folytatnak, és ez a fontosabb; K.-n gúnyolódnak, másrészt az előtérben zajló tízszereplős aktust is gúnyolják és megszentelik egyben. K. rejtett gondolatait köpködi ki magukból.

JEREMIÁS (hosszú, teljes csend után Artúrra mordul) Egyetlen mód az életre, ha csendben maradunk ARTÜR (nagyon egyetért) Gyalázatosan elfecséreltük az időt!

JEREMIÁS (megfenyegeti) Ma ünnep van Csehországban! ARTÜR (újdeden védekezik) Számomra a vasárnap csodás esemény!

JEREMIÁS (álószintén) Pénteknél rendszerint nem bírom tovább.

ARTÜR (lelkesen helyesel) Végre megkezdődik az éj-szaka !

Szünet. Néha füttyörésznek, dalolgatnak. Mászkálnak, guberálnak

(Mint egy pletykás háziasszony) Ha csak a telefonra gondolok, már elmegy a kedvem a nevetéstől.

JEREMIÁS (belemegy a játékba, legyint) Mindig sej-tettem én az üldözőt!

ARTÜR (vén boszorkát játszik) Én inkább behunyom a szememet, ha gyereket látok.

JEREMIÁS (rálícitál, ordít) A hivatalban néha olyan tekintettel nézek körül... (nem talál szavakat) ... amilyenre hivatalnokot eddig nem tartott volna képesnek senki!

ARTÜR (vált, álnaivan, vékonyka hangon) De miért?

JEREMIÁS („nem téma”) NAGYON KÉSŐRE JÁR. ARTÜR (megsértődve) Idejében válaszolj.

Szünet. M. f.

JEREMIÁS (élvezettel lépdél döngve a romokon, körbe-mutat) Az egész birodalom! Se vége — se hossza. (Beesik egy lyukba, Pang!)

ARTÜR (ki akarja húzni) Megtörténik, ha akarod, ha nem.

JEREMIÁS (kimászik, átpatetikus) A szellemek nem pusztulnak éhen, de „mi tönkremegyünk.

ARTÜR (kuncog, mint egy disznó viccen) Alig merem folytatni.

JEREMIÁS (biztatja) FAKADJ, BARÁTOM, FAKADJ! ARTÜR (nyafogó nagyságaként) Az állat közelebb áll hozzánk, mint az ember.

JEREMIÁS (szigorúan, Artúrhoz) Franz. Irány haza. Nyirkos a levegő.

ARTÜR (pityereg) Szeretnék felmondani!

Szünet. M. f.

(Mintha mostanáig kérdésekkel nyaggatták volna) Ilyesmire nem lehet válaszolni!

JEREMIÁS (álijedten) Kérem, ne haragudjon rám. ARTÜR (indignálódottan) Minden szóra vigyázni kell! JEREMIÁS (vigasztalja) Nem tart soká.

ARTÜR (szípig, kicsit büszke) Csoda, hogy egyáltalán még itt vagyunk.

JEREMIÁS (ráordít) Ez egészen mellékes.

ARTÜR (nem hagyja annyiban) A szavak legyenek pontosak!

JEREIVIAS (panaszosa) kiált) Minden rajtam akad fenn'.

Szünet. M. f.

ARTÜR (hirtelen Jeremiáshoz rohan) Van rajtam valami feltűnő?

JEREMIÁS (végignézve rajta, ugratja) A sötétség. Abban lakit. Isten.

ARTÜR (nem veszi észre, hogy ugratják, töpreng, „rájön”) Csak fél. Azért igazságtalan!

JEREMIÁS (unja már Artúr butaságát) Nincs rosszabb, mint a látszat.

ARTÜR (azt hiszi, érti; legyint) Nem tart soká! JEREMIÁS (dühöt halltan) Immár csak elviseljük. ARTÜR (jelszóként, büszkén) Merészség csak a kitar-tásban van.

Szünet. M. f.

JEREMIÁS (mintha egy régi vitát kezdene újra) Éva leszakította az almát!

ARTÜR (Évái védi) De csak hogy megmutassa Ádám-nak.

EREMIÁS (ordinaré gesztust tesz) Mert tetszett neki! ARTÜR (heves indulattal) A döntő a beléharapás v6lt!

JEREMIÁS (dühösen) A játszadozásra nem volt engedély.

ARTÜR (kivágja az adu-ászt) De TILALOM SEM! JEREMIÁS (elgondolkodik; harsány-hazug szomorúsággal) Ez mégiscsak rettenetes! (Kuncogni kezd, Artúr csatlakozik hozzá)

Artúr és Jeremiás az omladékokra esve, a földön gurulva gurgulázva röhögnek, hangosan, hasfájásig. Nagyon sokára csitulnak el. Akkor aztán felállnak és komoran a helyükre indulnak

Néhány napig szakadatlanul nevtünk.

ARTÜR Mindent egybevetve, a nevetés nem volt kellemes.

Ledobják magukról a turistajelmezt, egyszerre foglalják el székeiket, hirtelen hosszú aranyharsonákat kap-nak elő. Megfújják. Vakító villanás. Sötét

Negyedik jelenet

TÁRGYAK LOVASA'

Színpadkép:

Az előszínpad fényárban, a hátsó színpad sötét. Az éji gbolton egy kerek vörös folt közeledik, távolodik: pulzál. K. egyedül álldogál, akár egy reflektorok tűzébe zuhant állat, mereven és bambán. Lassanként irtóztató félelem önti el, teste kifeszül, szemmel láthatóan reszket, egyre erősebben. Ekkor — tekintetét mintegy el-szakítva egy magasan álló ponttól — vaksin körbe-pislog és karját himbálja, majommód. A remegés el-hagyja.

Aktus.

Szárazon köhécselni kezd. Köhögés hallatszik mindennnen — r semmiből. Felkapja a fejét, riadtan körbe-szimatol.

Csend.

Megnyugszik. Gyors mozdulatokkal előveszi piros zsebkendőjét, kibontja egy rántással, mintha bűvészkellék

lenne — a zsebkendő meglepően nagy! —, majd egyik sarkát két ujjá közé csippentve a magasba emeli. Nézi, mintha életében először látna efféle holmit. Óvatosan — akárha attól félne, hogy a zsebkendő felrobban — belefújja az orrát.

Minden irányból hars zsebkendő-trombitaszó. K. gondolkodóba esik, s mint egy bűnjelet, villámgyorsan el-tünteti a zsebkendőt. Újra remeg.

A levegőbe nyúl, egy kézzel mintegy megmarkolja a semmit. (Támasztékot keres.) Női sikoly, éles, kibírhatatlan, mintha egy hisztérikának a haját húznák. K. ijedtében nem képes „elengedni”, marokra fogva ráncigálja a semmit. Ujjai egyenként lazulnak el. Sőhajt. Mindenünnen hatalmas sőhajok. K. riadtan ugrik, mint a bak: a hátsó színpad irányából olyasfajta hang, mint-ha tonnányi üveget ejtenének le a magasból. (K1. úgy lát-szik, üvegtáblára ugrott)

K. úgy marad.

Csend. Mozdulatlanság.

K. félénken előredugja az egyik ujját. Erős csengetés. Visszarántja az ujját. Kíváncsiságból újra megpróbálja, picikéket döfköd a levegőbe, ezzel azonos pillanatban csengő szava mindenünnen. Abbahagyja. Csend.

Már nem tud uralkodni magán: foga kocog, alsó és felső fogsora összecserélődik, géppuskaszzerűen kattog. Rá válaszul mindenünnen fogsor-zenebona hangzik fel. K. langalétaléptekkel balra kirohanna a színről — ekkor szemberohan vele egy üres tolószék.

K. megtorpan. A tolószék ebben a pillanatban megáll, K. leveszi a kalapját, haja égnek mered lassan-lassan, akár egy bohócnak. Egy patkány fürgeségével körbe-pislant, aztán egyik lábát óvatosan felemeli, tesz egy fél lépést. A tolószék előredöccen. K. hátat fordít neki, megpróbálja eljátszani a „gondtalanul sétáló embert”, hangtalanul fűtyörészve sétatíkáll erre-arra, s csak alig észrevehetően sandít a háta mögé. A tolószék hajszál-pontosan a nyomában, ám mégsem olyan közel hozzá, hogy hátranyújtott kézzel elérhetné. Közben az omladékok közül előddalag a többi K., de nem nem merik megközelíteni a párost. Hátul, tisztos távolságban összszeverődnek, és miatt valami utcai szerencsétlenség szervertelenül passzív tanúi: egymás között sutyorognak., mutogatnak, állukat dörzsölgetve, némi irtózáttal várják a további fejleményeket.

Ekkor válik láthatóvá Artúr és Jeremiás, akik kétoldalt, térden állva, izgatottan kurbliznak előre-hátra egy-egy doboz alakú masinát (gomb f ocihangulat). Fel-tehetően ezzel irányítják a tolószéket (és K.-t).

K. hirtelen megpördül és farkasszemet néz a megtorpanó tolószékkel.

~11émi tűnődés után leguggol, két tenyerét a földre tapasztja, talpait enyhén a levegőre emeli, meghintáztatja magát próbaképpen: a szék nem moccan. Óvatosan előretapickál a tolószék felé. (Mint egy tolószék.) A többi K. elismerő hangokat haltatt: halkan ciceg, cuppog, ajkat pattint.

K. klozetthangon morog, majd miután lélegzetét visszafafojtva, végtelen óvatossággal egészen megközelítet-te a tolószéket, leheletfinoman, már-már emberfeletti gyöngédséggel megsimogatja az egyik kereket. (Mintha élőlényel találkozna itt.)

Miközben áhitatos szeretettel elfoglalja a széket -- megszelidít egy tárgyat — a többi K. félhangosan, mintha pornográf jelenetet néznének, lihegve, lassan és akadozva így beszélnek:

K₂ simogatja
K₄ dörzsöli
K₁ a bőrt
K₇ az ülést
K₈ a küllöt
K₉ a küllőket
K₃ a másik olda
X₁₀ hátulról
K₉ alányúl
K₅ alulról
K₁ megfogja
K₄ ruganyos
K₂ lószőr

K₉ markolja

K₁₀ most
K₈; a karfát
K₃ gumi
K₇ előlről
K₅ akarja
K₆; most
K₁ BELEÜL
K₂ most
K₄; most
K₃; egészen
K₁₀ HATRADÚL

Csend.

K. (a székben a közönség felé fordítja a fejét, lassan, nagygyon fáradtan) Ha (fintor) indiánok lehetnénk! (fintor) mindig pattanásig feszülten és a vágató (fintor) lovon, beledőlve a levegőbe, mindig újra megremegeve a remegő földön, amíg már (fintor) sarkantyú sem kel-lene, hiszen hol volt itt sarkantyú, és a gyeplőt is elengednénk, hiszen hol volt itt gyeplő, és a tájat sima sörényű pusztának látnánk, már ló nyaka, LÓ FEJE NÉLKÜL!

Követhetetlen gyorsasággal hosszú, erős ostort kap elő az ülésről, hatalmasakat cserdít vele: a tolószék örült cikcakkokban száguldozni kezd, a két Démon berohan és üvöltve a nyomába veti magát, K. a székkal a tömeg közé rohan — a tíz K. szertefut —, a kocsi fel-borul, K. elterül a földön, Jeremiás felkapja a széket és a háta mögé dobja nagy ívben, ki a színről — hallani, amint földet érve elemeire hull szét — vakító villanás, K. két térd közé szorítja az arcát, embrió-tartásban kuporog a földön, csökken a fény, az égen pulzáló vörös folt fekete tócsává oldódik és lecsurog a horizonton, még látni, amint a Démonok két oldalról K.-ra rohannak, megemelik és nagy lendülettel felfelé hajtják ...

Sötét. Hosszan, hosszan

Ötödik jelenet

ELHIVATAS

Színpadkép:

Fekete horizont, az előszínpad üres.

Aktus.

A fényváltás pillanatában K. a magasból az előszínpadra zuhan. Elterül hason. Kis szünet. Felemeli a fejét -- ehhez most nagy erőfeszítés kell — a közönségre bámul, aztán tovább emeli a fejét, a magas égre néz, ahonnan lezuhan. E pillanatban hatalmas dörej-jel — mintha bombáznának — lezuhan az égből egy éjjeliszekevény (fehérre meszelt, bádog) meg egy vas-ágy; továbbá matrac, lavór, éjjeliszekevény, vízkeszorsó, pohár, fogkefe, fésű, paplan, párna, lepedő, cipőkefe. A tárgyalt K. körül a tér különböző pontjain a talajba csapódnak. (Ami eltörik — eltörik.) K. behúzza a fejét, rövid ideig mozdulatlanul fekszik, majd „időnként nagy erővel meglendíti és sőhaj kíséretében a földön fekvő tenyerébe vágja a f e jét”⁶.

K. (imádkozik; az alig hallható motyogástól a nyűszítésig ismételtgeti) Nincs. Nincs, nincs, nincs. Nincs, nincs, NINCS, NINCS, NINCS, NINCS, NINCS!

A Démonok csendben lépnek székeikről, és K. mellé sétálnak. Fejcsóválva egymásra néznek, kicsit mosolyognak. Elkomorodnak. Nem nyúlnak semmihez. Merőn nézik K.-t. Amikor K. észreveszi őket, elnémul és mozdulatlanul dermed. A Démonok jelentőségteljes pillantásokat váltanak egymással, majd egy idő után diszkrétan köhécselni kezdenek. Mind mulatságosabb erőfeszítéseket tesznek, hogy K. tudomásul vegye a jelenlétüket. (Ezeket a játékokat a szertartás résztvevői-nek kell improvizálniuk)

K. hirtelen felpattan a földről

ARTÚR Jó estét. Jó estét, kedves uram, kérem, ne haragudjon legodaadóbb szolgájjára!

Csend

(Eltűzött jókedvvel) Jó estét!
JEREMIAS (K. fülébe) Szeretnék egyet s mást kérdezni
öntől, uram. Ön szerencsés fogás. Gratulálok
magamnak önhöz!

A Démonok körbejárálnak K. körül, nyomozókat pa-
rodizálnak. Időnként sokat sejtetően összenéznek

Ó, istenem. Szíve élénk, feje kötömb.

Csend.

Jó. Ha nem válaszol nekem, nyomban kiabálni kezdek itt
az utcán. Összeszaladnak körülöttünk, mert azt hiszik,
valami konfliktus esett el, vagy valami efféle. S akkor
MEGMUTATOM ÖNT AZ EMBÉREKNEK.

Nincs válasz.

A Démonok letépi K-ról a ruhát: zakót, inget, nadrágot.
Alatta ugyanaz a ruha van, hajszálpontosan, K. mégis úgy
viselkedik, mintha meztelen lenne. Ráülte-tik az
éjjeliedényre.

Csend.

ARTÚR Nahát, szép kis örült maga, mondhatom.
JEREMIAS, Ugyan már, hogyan viselkedik!
ARTÚR Milyen nevetséges dolog, és a nézőknek mily
kellemetlen! (A közönség felé mutat)
JEREMIAS Így legyen valaki ájtatos, hogy önt kelj néznie
közben ...

Nincs válasz.

K. mintha elfelejtette volna őket, csendben vakargatja
magát, szipákol, ásít, sóhajt, előregörnyed
Ideje, hogy mondj valamit. Hisz zavarban vagy már!
ARTÚR Igyekezze egy kicsit, barátocskám!
JEREMIAS Valami kifogást csak lelsz. Azt mondhatod:
„Álmos vagyok. Fáj a fejem. Ágyó.” Gyorsan, hát gyorsan!

Nincs válasz.

A Démonok K. mellé guggolnak

ARTÚR Ez az állapot nyilván az ön számára is boszszantó,
nem szenveded miatta?
JEREMIAS (Artúrhoz) Megért már egynéhány csalódást.
ARTÚR (K. fülébe) Nem szabad visszariadnia a csa-
lódások miatt. Itt egy s más mintha arra szolgálna,
hogy visszariassa az embert, s aki újonnan érkezik
ide, annak szemében az akadályok teljesen leküzdhe-
tetlenné látszanak.
JEREMIAS (K. fülébe, tagoltan) A LÁTSZAT TALÁN
VALÓBAN MEGFELEL A VALÓSÁGNAK.

K. felpattan. Elrúgja az éjjeliedényt. A Démonok ijedten
elugranak

ARTÚR Hát ez meg mi?
JEREMIAS Újra akadályok és akadályok?
ARTÚR (K.-hoz lopózik) Mire emlékszel?
JEREMIAS (félrelőki Artúrt; komolyan, majdnem ked-
vesen) Mire emlékszel?
K. (könnyed hangon) Kisgyerek koromban egyszer
délutáni alvás után
kinyitottam a szemem.

Még öntudatlanul
hallottam, hogy anyám
a legtermészetesebb hangon
így szólt le az erkélyről:

„Mit csinál, kedvesem?
Ebben a hőségben.”

' ARTÚR (női hangon, sipítva) .MIT CSINÁL, KEDVE-SEM,
JEREMIAS

EBBEN A HŐSÉGBEN."
K. (elmélázva) S a kertből egy asszony válaszolt:
„Ozonnázgatók csak a zöldben.”

ARTÚR, JEREMIAS (női hangon, sipítva) .OZSONNAZGA..."
(Félbehagyják, villámgyorsan-döbbenet egy-másra
néznek)

K. Es lehunytam a szemem, mert fájt.

A Démonok váratlanul hátralépnek, ugrásra kész tartásba
helyezkednek. K. kipattantja a tenyeréből az óriási piros
zsebkendőt. Szája elé tartja. Meggörnyed. Nem sir. Csend

ARTÚR (szelíden, közel hajol hozzá) Miért sirsz?
JEREMIAS (anyai gyöngédséggel) Nagy vagy.
ARTÚR (m. f.) Szeretlek.
JEREMIAS (m. f.) Hosszú kezed van.
ARTÚR (m. f.) Miért nem örülsz neki?
JEREMIAS (gyorsan) Viselj mindig sötét színű kabát-
szegélyt, ezt tanácsolom neked. (Kis szünet) Nem, hát így
hízlek neked, és mégis sirsz?

K. felegyenesedik. Szeme száraz. Elteszi a zsebkendőt

De szívtelen ez az ember!
ARTÚR (gyűlölettel) Boldog, és kész. Es a boldogok mindig
így tesznek, természetesnek veszik, „ami körülöttük
történik. (Dühvel) Ha most görcsben fetrensenék itt a
lába előtt, pompásan beleillenék úgy is a boldogságába.
(Pánikban) Igen, ha kedve szottyanna rá, még agyon is
ütne, mint egy útonálló. Biztos! Rémületemben még
ordítani se mernék. Uramisten!
JEREMIAS (közbevágy) Ugyan! Csak fél.

Csend. Jeremiás K. szemébe fúrja tekintetét

Fél egy s másról. Hogy testi mivolta elillan talán, hogy az,
emberek csakugyan olyanok, amilyenek a szürkületben
látszanak, hogy nem szabadna bot nélkül jár-ni, s hogy jó
lenne talán bemenni a templomba és üvöltve imádkozni,
hogy nézzenek minket, ES, TESTET ÖLTSÜNK! (kirohan
és behoz egy vödör gipszet, ugyanezt teszi Artúr is)
Nohát, ahogy akarja!

K. hangosan nevet igazi, szívből jövő kacagással. A
Démonok több vödör, gyorsan száradó gipszet loccsantanak
rá, az egyik üressé vált vödört pedig a fejére zúzzák. Akkor
elhallgat. Artúr és Jeremiás letérdel, és ügyes, szakavatott
mozdulatokkal — élvezik a munkát — elegyengetik K.
testén a gipszet, míg hatalmas fehér gubóvá nem változik.
(Munka közben) Voltaképpen mindig csak
használhatatlan hadigépe-
ket készítünk,
tornyokat, falakat,
selyemfüggönyöket.

És lebegünk
és nem esünk le
verdesünk, ha
rútabbak vagyunk is, a denevéreknél.

És már-már
abban sem akadályozhat
meg
minket senki
hogy egy nap így
szóljunk:

„Ó, ISTENEM, SZÉP NAP VAN MA"
hiszen
berendezkedtünk földünkön
és megegyezés szerint élünk.

Végeztek, felállnak. Lassan, feljön a hold. Most indul a
látóhatár aljáról

„ARTÚR (tétován) Igen, ez az, de miről is beszéltünk?
JEREMIAS (ráreccsent) Az ég fényeiről nem beszélhettünk.

ARTÚR (védekezik) Nem, de hát... (Tűnődik, fölkiált) Nem vagyunk-e beszédünk során tökéletesen függetlenek?

JEREMIÁS (mint a Törvényt) Sem célra, sem igazság-ra nem törekszünk. Csak tréfára és mulatságra. (A gubóhoz fordul és vidáman tiszteleg) Nagy élvezet volt a számomra, hogy beszélgethettünk! (Összezsapja a bokáját: K. U. K.) ÖRVENDEK! (Katonai dísz-lépésben, láthatatlan kardját markolászva — bohóckodva — kimasírozik a színről)

Csend.

ARTÚR (bambán, őszintén, maga elé) Ó, istenem. Szép nap van ma! (Kiviszi a vödreit, aztán felül a székébe, mint Jeremiás)

A színpad előtere is besötétedik, a hold magasan áll: sugárzik. Hangulatlámpák, lampionok fénye tör át a romokon. A gubó .kékesfehér fényben foszforeszkál. Erős szél támad. A viharban, a meteorként becsapódott aglegénykacatok között ide-oda gurul a fogmosópohár, megcsörrenti a lavórt, nekiszalad a vaságy sodronyá-'aak... Idő múltán a tíz K., öt estélyi ruhás pár — hölgyek és urak képében — a bécsi Operabálhoz méltó eleganciával bekerülőzik a színpadra. Zenét nem hallunk. A csend, leszámítva a szél szellővé szelidülő hangját és a ruhák suhogását: tökéletes. Táncolnak, ügyesen kerülgetik az égből aláhullott tárgyak roncsait. Mindez, meglehetősen hosszú ideig tart. Közben K. — sokáig moccanatlanul állt — lassan megpróbálja kiszabadítani a fejét. A táncosok ügyet sem vetnek rá. Elered a hó' pihékben szállingózik. A ■keringő gyorsul. A táncosok ruhája — különös módon — füstölni kezd. K. iszonyatos erőfeszítések alán lerázza a fejéről a begipszelt vödört. Fújtat, fejét forgatja, pislog, a földön fekvő

K. (kiáltva) Nem tudom. Nem is tudom.

Csend.

A táncosok megállnak, K.-ra merednek, majd paskolni kezdik egymást, füstölgésük alábbhagy

K. Ha senki nem jön, hát nem jön senki. (Kis szünet) Senkinek sem ártottam, senki sem ártott nekem, de segíteni sem akar senki. Épp hogy senki! (Arrébb gurul) De ez sem áll azért. Csak hogy senki sem segít — (a tömeg közé gurul, egyesek elfordulnak) — különben az Épp-Hogy-Senki nagyon is jó lenne. Kész örömet — (felvidül) — miért ne kirándulnék Épp-Hogy-Senki társaságában. Természetesen a hegyekbe, hova egyebüvé? (Felnevet a gondolatra) Ahogy ezek az, Épp Hogy-Senki tolonganának (Elvezkedve) ez ,a sok oldalt nyújtott és egymásba font kar, a sok (átgurul magán) pici léptekkel elválasztott láb! Mi sem természetesebb: valamennyien frakkban! (Fel-emeli a fejét, amennyire képes) Így vonulunk gyöngyen! A hegyek közt tágul torok, tüdő! Csoda, hogy nem énekelünk.

A párok rohanvást körülveszik K.-t

(Csevegőn, az egyik „hölgyhöz”) Ugye, kedves kisaszszony? Remélem, igazam van e kérdésben.

A tíz K. morogni kezd. Morgásuk egyre hangosabb

(Kiáltva) Mit is tehetnék itt, ebben a véget nem érő télben? Igen, diadalomról van szó!

A párok tolongani kezdenek K. körül, mind közelebb akar lenni a másiknál, tolatódás közben a morgás félbeszakad, helyét kérdések veszik át; a tíz K. szüntelen egymással tusakodva úgy ostromolja kérdései-

K.-t, mintha egyszerre lennének szemtelen riporterek, sznob zsúr-dámák, tömeggyűlés felháborodott résztvevői és ugyanakkor valamiféle vádhatóság meg-vesztegethetetlen hivatalnokai is. Időt sem hagynak a válaszra, holott K. eleinte kísérleteket tesz, hogy a fel-tett kérdésekre feleljen. Közben a hó eláll

K₁ Csak nem adná fel hivatali állását?!

Km Fél tőle?

K₂ Mit csinál esténként?

K₄ Hogyan alszik?

K₁₀ Tegnapelőtt mit álmódott?

K₃ Ön rajzolni is szokott?

K₁ Hol itt a szenvedély?

K₅; Mi a véleménye?

K₇ Mi történt?

K₈ A költészet tehát hazugság?

K₉ Ért engem, ugye?

K₁ Süket talán?

K₄ Mire gondol?

K₂ Min nevet? (Mer' K. már nevet)

K₃ Van fogalma a dolgok tulajdonképpeni állásáról?

K₅ De hát miért?

K₂ Zavarjuk netán a rendet?

K₆ Békebontók vagyunk?

K₁ Hol itt a mi roppant bűnünk?

K₁₀ Istennel akar szembeszegülni?

K₈ Szóval, jól ismeri őt?

K₇ Talán afféle igazgató-tanító?

K₂ Ehhez meg mit szól?

K₃ Nem túlzás ez?

K₁₀ Nem érzi jól magát? (Mert K. már nem nevet)

K₅, A társadalmi igazságtalanságra gondol?

K₁ Nohát, mi az, ami annyira nem tetszik?

K₉ Ki vele!

K₇ Mi tehát a helyes út?

K₄ Nem szörnyűséges az az Isten, aki hagyja, hogy teremtményei ne ismerjék föl?

K₆ És a tudomány?

K₁ Érdeklí ez? ÉRDEKLI?

K₂ Mi a bűn?

K₄ Hát EZ nem UGYANAZ?

K₃ Tetszett önnek?

K₅, Talán a jövőbe lát?

K₈ De hát hogyan csinálja az ember?

K₂ Ki ellen?

K₄ MIT?

K₁₀ És Krisztus?

K₁ De hát mi az igazság?

Csend. K₁ a többiekre néz

K₁ Miféle ember ez?

A kérdésben rejülő felismerés erejétől hajtva K₁ letépi magáról az estélyi jelmezt — alatta az ismert öltöny — összemarkolja, és egy, a gesztus rangjára emelt mozdulattal K.-hoz vágja. Elhagyja a színpadot. Utána a többi kilenc is ugyanígy tesz. Nagy zengés támad. A kilenc K. szaggatott mozdulatokkal hátrál. K. kiküsz-ködi magát a rongyhalom alól, feláll.

Szünet. Csend.

K. Arra gondoltam, hogy egy kicsit mindnyájan szégyellhctnérk magunkat.

Vakító villanás. A hold lezuhan. Sötét.

Rövid közjáték

BŰN

Színpad kép:

A tér egyetlen vakítóan világos pontján a Gyermekek áll, kezében egy nagy karéj kenyér. Körülötte sötétség. Aktus.

A fénykör mellé lép egy kövér, fekete csipkeruhás asszony (K₁₀) — ő alig látszik, inkább csak ruhájának körvonalai. Egyik kezében kést, másikban bor-dó-vörös zománcozott zsirosbödönt tart maga előtt.

A bödönt addig lóbálja, míg fedele felcsapódik. A késsel a bödön mélyébe kotor, könyékig belenyúl és vas-tagon megkeni zsírral a Gyermekek által feléje nyújtott kenyeret. Különös módon ezzel nem elégszik meg, a

bödön egész tartalmát a kenyérre akarja önteni, a zsír már a földre csepeg; a Gyermek elhúzódná, az aszszony azonban elkapja a karját, nem engedi; felemeli a bödönt, s a folyékony libazsirt a kenyérre, majd a tusakodás következtében óhatatlanul a Gyermek fejére önti, aztán eltűnik.

A kisfiú ott áll a szín közepén, rázza a fejét, pislog, elejti a kenyeret. Egész testén végigcsurog a zsír. Rehúnyja a szemét.

Hatodik jelenet

A FELADAT Színpadkép:

Vakító világosság, amely a hátsó színpadot már nem érinti. Ott — homály. A romokon a derengő horizonton, az éjszaka felhőin hatalmas emberárnyék ül, előtte óriási írógép sziluettje. Az árnyékember ölbe ejtett vagy lecsüngő kézzel ül — az írógép rendszertelenül (magától) kelepel.

Aktus.

A fény kialszik

A szín bal oldalán áll K., testéről a fehér lárvaálca itt-ott lepattozott, de csak a feje és a talpa szabad. Mögötte a tíz K. — szokásos öltözékében — tíz rend-kívül elfoglalt lény: K₁ hangtalanul — ez valamenynyüük cselekvésére érvényes — kétméteres gólfalábakon lépdél az összeomlott világ előterében oda-vissza; lába között (is) görkorcsolyázik K₃ nyugodtan és egyenletesen oda-vissza; a színpad közepén K₇ iszonyatos erőfeszítéssel tart teljesen kifejlesztett állapotban egy expandert: könyöke néha beroggyan, akkor az óramutató mozgásának lassúságával visszaigazít; mellette K₅ mintegy kétméteres átmérőjű mókuserékben tapos, el-képesztő monotonitással, a másik oldalon K₉ egy pezsgősüveg dugóját próbálja kicsavarni ritmikusan ismétlődő mozdulatokkal (a pezsgősüveg nyakához asztal-kendőt szorít); előtte, kissé jobbra K₆ sétatálcán pörget tányért vagy tányérokot, a sétatálca hegye a homlokán inog; tőle kissé balra K₂ és K₄ homlokukat összetapasztva, lábaikat egymás derekán összekulcsolva, testükből élő emberkereket képezve egy órainga mozgásához hasonló pontossággal hol jobbra, hol bal-ra. gurulnak, egymás fölébe kerekednek a szó szoros értelmében; K₁₀ bravúros gyorsasággal dobál s kap el a levegőben három hófehér tojást; Ks pedig valahol a színen oldalt egy levegőben lebegő — valójában cérna-szálon lógatott — jökora lepénybe próbál fel-felugrálva beleharapni, sikertelenül. Próbálkozásai unalmasan egyformák.⁸

K. megvárja, amíg a nézőtéren ülő közönség be-telik a látvánnyal (ha az akrobatamutatványok szakrális jelentőségükhöz méltóan kidolgozottak, akkor ez az idő tetemes lesz), aztán megfordul és lárvapáncéljának kínzó súlya alatt nehézkesen csoszogva, körbe-járva megnézegeti őket, mintha kiállításon lenne. Egyikhez-másikhoz közel merészkedik, már-már szól nozzájuk, aztán meggondolja magát. Előreimbolyog a rivalda széléhez. Tekintetét a közönségre emeli tűnődve.

Az írógékelepelés megszűnik.

Ekkor arcára olyfajta mosoly kúszik, amilyen a leszálló nap fénye

K. Aki elhagyatva él (kis szünet), s olykor-olykor mégis szívesen csatlakozna (fintor) valahova. (kis szünet), aki tekintettel az órák, az időjárás, a foglalkozási ág (fintor) és hasonlók változásaira, minden további nélkül (felkiált) EGY KART SZERET-NE (kis szünet) — akármilyet —, amelyre (fintor) támaszkodhat — az ilyen ember ... (Szomorúan a fejét rázza, kis szünet, felkiált) DE HA úgy is áll a dolog, hogy semmit sem kutat, és csak mint fáradt (fintor) ember szemét a nagyközönség (a nagyközönségre vigyorog, abbahagyja) és az égbolt között

fel-le jártatja... (eljátssza, abbahagyja) ... és nem akar semmit, ÉS EGY KICSIT HATRAHAJTJA A FEJ'LT --

Jobb oldalról kötélén, éles rikoltással berepül és K. nyakába ugrik Artúr — akrobatamutatvány! —majd villanásnyi időt sem hagyva bal oldalról hasonló módon berepül és Artúr nyakába pattan Jeremiás. K. elzuhanhat, páncélja összetörhet, de a Démonok biztosan ülnek rajta, egymás nyakában. Meglovagolják.

Csend.

A Démonok váratlanul szólalnak meg: hangjukban — látszólag! -- könnyű felelőtlen gúny keveredik a túlságosan is ügybuzgó, hepciáskodó harsánysággal. S mintha mindkettő egyedül maga szeretné közölni K.-val az üzenetet, egymással acsarkodnak a szavakért, mondatokért. Komolytalanul össze is verekednek közben

ARTÚR A császár

JEREMIAS azt beszél!

ARTÚR küldött neked

JEREMIAS küldött neked a magányos, szájalmas alattvalónak

ARTÚR a császári nap elől a messzi távolba menekülő törpe árnyéknak

JEREMIAS éppen neked!

ARWTÚR ÉPPEN NEKED a halálos ágyából egy üzenetet.

JEREMIAS A hírnököt (verekedik)

ARTÚR A hírnököt (verekedik)

JEREMIAS A hírnököt letérdepeltette ágya mellé, s a fülébe sügta az üzenetet.

ART ÚR És halálának

JEREMIAS És, halálának valamennyi odasereglett nézője előtt

ARTÚR valamennyiük előtt!

JEREMIAS bocsátotta útjára a hírnököt

ARTÚR A hírnök azonnal útra kelt

JEREMIAS erőteljes, fáradhatatlan férfi

ARTÚR előrenyújtott karjával tör utat a tömegben, ha

ellenállásba

JEREMIAS HA ELLENÁLLÁSBA! (Verekszik)

ARTÚR ha ellenállásba ütközik, a mellére mutat

JEREMIAS hol a nap jele ragyog!

ARTÚR oly gyorsan tör előre

JEREMIAS mint rajta kívül senki

ARTÚR a tömeg azonban nagy

JEREMIAS végeláthatatlan!

ART ÚR (verekszik) végeláthatatlan messzeségbe terjed!

JEREMIAS Ha szabad mező tárulna elébe

ARTÚR hogy repülne!

JEREMIAS Ehelyett azonban hasztalanul fáradozik

ARTÚR még most is csak a legbelső palota

Dulakodnak

JEREMIAS még most is csak a legbelső palota épületein vergődik keresztül

ARTÚR SOHASEM FOG ÁTHATOLNI RAJTUK! JEREMIAS

de ha ez sikerülne is neki — semmit se nyerne

(Verekszik)

ARTÚR semmit se nyerne, meg 'kellene vívnia harcát a lépesőkön!

JEREMIAS de ha ez sikerülne is neki

ARTÚR semmit se nyerne (dulakodik) át kellene jutnia az udvarokon

JEREMIAS és az udvarok után

ARTÚR a második körbe záruló palotán!

JEREMIAS és újabb udvarok és újabb palota

ARTÚR évezredekén át!

JEREMIAS és ha végre kirontana a legutolsó kapun

ARTÚR de ez SOHA-SOHA meg nem történhet! JEREMIAS

csak a város tárulna elébe, tele a város (dulakodik)

ARTÚR (dulakodik) tele a város

JEREMIAS tele a város SZEMETÉNEK DOBJAIVAL!

ART^{UR} Senki sem jut itt keresztül, hát még egy halo^t üzenetével.

JEREMIAS (K. fülébe) Té azonban...

K. váratlanul ledobja a hátáról a Démonoltat

(A földön K. felé mászik) Te azonban ..

K. (élete legnagyobb kiáltása) SZERETNÉK FELMONDANI!

Ezt követően (hol egyszerre — hol egymás után, hogy a néző az összes történést észlelhessen), K. szavai hallatán: a gölyalás K₁ hanyatt zuhan, a görkorsolyás hasra esik, K₇ kezében kettészakad az expander — a rugók sivítanak, K₇ az ütéstől feljajdul, a mókuserék megindul és a romok között pozdorjává törik, a sétatálcán pörgetett tárgy földre zuhan, a cserepek szétspriccelnek, a pezsgőspalack dugója kidurran, az átal magasra felfrecckel, az „emberkerék” kettéválik és kétfelé bukfencezik, a tojások sorban a földre potyogva szétterülnek a padlón, K₈ pedig két kézzel lerántja és egészben szájába tömi a lepényt. Fuldokolva nyeldekdel.

Rövid csend.

JEREMIAS (döbben) Mit mondott?

ART^R (feláll) Ez hallatlan. (Nem érti) Mit mondott?

K. nem felel, liheg

K₇ (feldúltan, szinte őrzöngve égnek emeli a karját, csörög az expander) Gyengeségem ellenállhatatlan árja!

K_m (mint a másik, a tojásokon tapodva) Mindig elkésem!

K₃ (ordít) De miért?

K₆ (kétségbeesetten) Mint aki órségen van, minden pillanatban felriadok.

K₈ (a lepénytől fuldokolva) Tátogok a ködben!

K₅ (kikecmereg a romok közül, őrzöng) Kis romlakónak kellett volna lennem!

K₂ (denevérpofát vágva sikít) FÜLÜNKET HEGYZEVE!

K₄ (mint a másik) TŰZ-SZEMÜNKET MERESZTVE!

K₃ (kiáltozik) Nem történik semmi! — Rendben van a világ! Merevek vagyunk! --

*1 (sápitozva) Csoda, hogy egyáltalán még itt vagyunk!

Csend

JEREMIAS (nyugodt hangon, Artúrhoz) Csak célozgatott. ART^{UR} (megvetően vállat von) Semmi határozottat nem mondott.

JEREMIAS, (fél szemmel K.-t lesi) Az urak effajta nyilatkozataiban nem szabad túlságosan bízni. Amit mondanak, egyszer s mindenkorra el is felejtik, alig-hogy kimondták, de azért a következő alkalommal az emberek megint csak lépne mennek nekik. (Villámgyors mozdulattal a tíz K. felé pördül)

Jeremiás mozdulatától mind a tíz K. ijedten a földre veti magát. Kis szünet

(Bankelnői szigorral, de a mondat vége már katonásan csattan) Bocsánat a zavarásért, de szeretném tudni, hogy mikor lesz itt már végre REND ÉS TISZTA-SÁG!

A tíz K. felugrik, fejvesztve rendet rak, kisöpör, fel-nyalja a padlót, aztán testükből íróasztalt és lábzsámolyt képeznek Jeremiás számára, aki rájuk hág, s az „íróasztal sarkára” könyökölve vezérgazgatói tartást ölt. (Erősen parodizál.) Artúr „hajlott hátú beamtert” utánozva — orrára huncut mozdulattal kopott cvikkert csippent — odacsoszog K. mellé

(K.-hoz) Nos? Ujjával dobol az „asztalon”, megnézi a zsebóráját, hol K.-ra, hol az órára pillant, sürgetőleg Fakaadj barátom, fakaadj!

K. nem szól, Artúr böködi.

(Bankelnői gúnnyal) A hivatalnoki döntések félénkek, mint a zsenge lányok.

ART^{UR} (K. elé pattan, alázatoskodik) Öööö! Öööö! Arra kéri a főnök urat, engedje meg, hogy... (sokatmondó kézmozdulat)... és eleve elfogad minden föltételt, ami az ilyen engedéllyel jár, mert (hang-súlyozottan K.-hoz) CSAK A FÖNÖK ÚR ELŐTT VALÓ SZEMÉLYES FÖLSZÓLALÁS SEGÍTHET RAJTA, és nagyon jól tudja, milyen sokat kér ezzel (egyre gépiesebben hadar, szinte kilép a szerepéből), igyekezni fog azonban, hogy a főnök úrnak minél kevésbé legyen terhére, és ha a szükség úgy kívánja, elfogadja azt is, hogy a megbeszélés alkalmával használható szavak számát előre meghatározzák, s azt hiszi, már tíz szóval is boldogul. (Böködi K.-t) Mély tisztelettel, és feszült izgalommal várja a döntést. (Hátralép, előretolja K.-t)

JEREMIAS (barátságos biztatással K.-hoz) Tíz szóval is boldogul? (Int a kezével, hogy kezdje) Barátom!

K. nagy levegőt vesz, de — önmaga legnagyobb meglepetésére is száraz, artikulálatlan zöreje két ajkáról. Klapp, klapp; nyögés, nyögdecselés; „aaaaa „hngm!” (megirhatalan; a színésznek kell improvizálnia); mind jobban belegabalyodik a helyzetbe, karjával hadonászik, öklével ütögeti a mellét, mintha amit eddig makogott, tulajdonképpen csak rosszul elfojtott köhögés lenne, egyszersmind ki akarja dőngetni magából a szót, az érvek szavait, a felmondás okát; közben előre-hátra imbolyog. Mindez hosszú ideig tart, és tulajdonképpen elviselhetetlen. Olykor mintha nevetne, valójában nyúszít, de ez sem igaz. Olyan nyelven kér elbocsáttatást, amit e világban meg nem értenek. ART^{UR} (egy idő múlva, hangosan) Hát ez borzasztó. JEREMIAS Csodálkozik rajta? K₂ (Jeremiás lába alatt, följelentőleg) Mindig ilyen! JEREMIAS (lábat vált) Az urak ilyenek. (Sétálgat a testeken) Fölkelnek íróasztaluktól, nem tudnak eligazodni a világban, s akkor aztán zavarukban minden-féle válogatott gorombaságot mondanak.

K. nyög-liheg, iszonyú

K₇ (könyörgőn) Nem mind!

JEREMIAS (dühösen sétálgat) Nem mind, de sokan. (szervilisen, Jeremiás talpa alól) Köztudomású, hogy nagyon durva.

K₆ (mint a másik) Kiszámíthatatlan!

K₄ (m. f.) Órákon át egy szót sem szól, aztán egyszer-re csak mond valami olyan otromba... (elfullad, hiszen nehéz beszélni kifacsart tagokkal, csizmatalp alatt; fulladását tüszentéssel igyekszik palástolni) ... otromba . . . otrombaságot . . .

K₃ (segít neki) ... hogy az ember... (ő is prüszköl már)

K₅ HOGY AZ EMBERNEK BELEBORSÓDZIK A HATA! (Nyögését köhögésbe fojtja)

A Jeremiásnak lépcsőül, dobogóul, íróasztalul szolgáló tíz K.-t elfojthatatlan prüszkölés-dadogás-köhögés fogja el. (Magatartásuk K.-éra emlékeztet) Inog az egész. Jeremiás gyorsan lesétál róluk, majdnem nekirohan nak. Hátratett kézzel rárivall

JEREMIAS Kisérletei reménytelenek! (Elfordul, fel-alá sétál áldühében)

ART^{UR} (Jeremiáshoz, mentegetőzve) Amikor először láttam, talán túlbecsültem. (K.-hoz) Udvariatlanul viselkedett ezzel az idős, érdemes, tapasztalt, tisztelet-re méltó férfival!

K. rohama a tetőfokára hág

JEREMIAS (toporzékol) Ezt jelenteni fogom!!!

K.-ból kirobban a világot megváltó, hatalmas röhej, ami mostanáig bújkált benne.⁹ Ebben a pillanatban az élő emelvény összeomlik, a tíz K. a földön gurulva, hasát fogva röhög. Jeremiás megpördül

Menjetez innen! Takarodjatok! Kifelé!

Tíz K. (kifelé iszkoltában kezeiket tördelve, a nevetéstől fuldokolva) Vissza, uram, vissza hozzád! AKTÜR (rájuk ront, feljűk rűg, de egyikhez sem őr hozzá tőnylegesen, őr terelgeti őket) Kifelé!

A tíz K. kitakarodik. K. tovább nevet, nem tudja abahagyni. Artúr őr Jeremiás közrefogja, testtartást váltanak, újra bohóc-Démonok. Nézik K.-t, várják, mikor hagyja abba.

Hiába.

ARTÜR (Jeremiához) Maga őrti ezt?

JEREMIÁS Igen.

ARTÜR (mintha nemet hallott volna) őr SEM!

Hirtelen messze ugranak K.-től, akár a szöcskék. „Főlváltva fől-főlemelkednek, lassan, mint valami súlylyesztőből, aztán hirtelen újra lebuknak, a szél hangját utánozó fűttyentéssel, mintha megijednének K. látványától; s őr szórakoznak.” K. hol egyikre, hol másik-ra pillant, akár egy csodálkozó csecsemő. Közben abbahagyja a nevetést. A Démonok abbahagyják fura játékukat.

Csend.

JEREMIÁS (halkan) Parancsnok őr, parancsnok őr, szőljön hát már az emberekhez!

K. nem felel

ARTÜR Nem lehet segíteni rajta.

JEREMIÁS Jó, jó, de azért nem fog mindjárt kėnkőves eső esni miatta.

ARTÜR Nem, nem mutat kėnkőves esőt az, őr.

Vakító villanás. Mennydörgés. Eső hangja. Artúr őr Jeremiás fűrgén lábűjhegyen, mint akik rossz fát tettek a tűzre, a helyűkre iszkolnak

K. (most szől az emberekhez) ADD FŐL! ADD FŐL! (Hátat fordít)

Dobűtés. Sőtét

Rövid közjáték

A LÁTSZAT ,Színpadkép:

Fontreflektor felűlről zuhogó fėnye alatt, „sok ráncos, fodros, díszes-fűtyegős ruhában” — pompázatos ruha, a XVIII. század Velencéjének hangulatát idézi — magas, feltornyozott hajű nő alak áll. Szeme elé rövid botocskára erősített, fekete farsangi maszkot tart. Mellette áll a Gyermek, kezében f inommivű, legyezűvászonnal borított, kicsi selyemprakker. A porolű szára nádból való. Aktus.

A kisfű gyűngéden kiporolű a Hűlgyet. Egyáltalán nem bántja, inkább mintha segítene neki, hogy könnyűtsen a helyzetén — a Hűlgy ruhából ugyanis por száll. Amint a fűcska körbejárva finoman ütögeti a ruháját, egyre sűrűbb felhőkben száll elű a por, végűl már ez a felhű a Gyermeket teljesen eltakarja, már csak a Hűlgy feje látszik, már csak a hófehér parókája lát-szik, s aztán már az sem látszik; csupán a szűk kör-ben magasan őrvenylű porcica-hadsereg. Aztán meg-pillantjuk a kisfűt, amint maga körül csapdos, hesegeti a porfelhűt — keresi a szép Hűlgyet. A Hűlgy el-tűnt, mintegy porrű vált, sűrűn kavargű szűrke piszokkű, semmibe oldodű, könnyű szennyé. A Gyermek nem hisz a szemének; a semmiben kutat. Amikor rádűbben, hogy hiába — hatalmasat sikolt.

Dobűtés.

Sőtét.

Hetedik jelenet SZÉGYENEK SZÉGYENE

Színpadkép:

Magasan a színpad felett, alig a romok világa elűt három trapézhinta leng. A középűsű hatalmas, őrűvőrű; tollazatű madár űl mēltűságteljesen. Jobbra őr balrű; mellette Artúr őr Jeremiás kalimpálja a lábát a hintákon.

Alattuk K. fura, gyaloglűversenyzűdéhez hasonlított mozgással követi K₂-t. K.-t viszont K₄ követi. (A mozgás-szituáció dramatikus tartalma: K. K₂-t szeretnē meg-szőlítani, de nem meri, őr hát csak követi, amikor K₂, mégis tudomásul veszi K. szándékát, K. meg-űjed, hátat fordít. K₄ viszont K.-t szeretnē megszőlítani, de őrppen olyan gyáva hozzá, mint K. ahhoz, hogy K₂-vel szembenēzzen őr szőljon hozzá. Amikor ellenben K. szembekerűl K₄-gyel, aki eddig felajzott lihegesszel járt a nyomában: K₄, hirtelen magatartást 'ált, s őrppolyan pőkhenđi főlűnyel fordít hátat K.-nak, s siet tova, mint addig K₂, tette. Akkor pedig K. az ő nyomába veti magát, K₂-t pedig iszonyatos vonzűdás fogja el K. őránt. Egyszűval: a bevallhatatlan vágynak perpetuum mobilēje ez.)

őkert utánozza a többi K.

K-t utánozza K₁, K₇ őr K_m

K₂-t utánozza K₃, K₆ őr K₉.

K₄-et utánozza K₅; őr K. (Az utobbű kettű „konkrét szerelmi tárgy” nélkül kűdorog, vagy ide-oda csapódik.) A továbbiakban csak K., K₂ őr K₄ mozgásának ritmusát őrmler, összefűggésben Artúr, Jeremiás őr a madár mozgáskombinációival. A többiek tőlűk pusztán abban különböznek, hogy a némajáték tartalma alatt artikulálatlan hangokat adnak. E hangadás szituatív tartalmát meghatározza, hogy a K.-t utanzű, gűnyolű árnyékok nemi vágútól űzűtt, gálásos, őrppen ezert hirtelen-agresszűv ifjakhoz illű, otromba hangokat hallatnak, míg a K₂-t őr K₄-et utanzű-gűnyolű árnyékok őrzű olű, de őrszent kispolgárszűkűkat markíroznak. (Ciccegnak, toppantanak, nya f f intanaic, ah!-oznak őr őr tovább)

Aktus.

Artúr őr Jeremiás trapézmutatványai a madárral, ritmikusan párhuzamosak K., K₂ őr K., interakcióival. Amikor K₂ visszafordul, hogy szembenēzzen követűjével K. megtorpan, elfordul, őr kerül szembe K₄-gyel, 1s₄ gyorsan hátat fordít K.-nak, őr az ellenkezű irányba siet — Artúr átrepűl a középű hintára, a marfán 'ugyanekkor Artúr őrinájára rűppen, Jeremiás nagyot fűttyent — K. pedig K₆ nyomába ered. K., megtorpan, kacéran hátrapillant, K. űjedten elfordul, szembetoppán K.-nek, aki erre az ellenkezű irányba indul, K. izgatottan nyeldekelve márűs követi: Jeremiás Artúr hintájára repűl, a madár átrepűn az űresen maradt hintára, Artúr nagyot fűttyent őr őr tovább. (Cirkuszi akrobatamatatvány) MINDEZ MELEHETŐSEN HOSSZÚ IDEIG TART!

Közben:

ARTÜR (repűl) Nem meri megtenni!

JEREMIÁS Csodálkűzik rajta? (Repűl)

ARTÜR A Talmud is azt mondja: „Asszony nélkül a fėri nem ember.”

JEREMIÁS (repűl) Próbálja meg még egyszer!

ARTÜR (repűl) A gazember!

JEREMIÁS Nem meri megtenni.

ARTÜR Csodálkűzik rajta? (Repűl)

A kėnyszerneurotikűsokéhez hasonlóan pontos pályájű mozgáskombinációban a monotonítás kibírhatatlanná válásának kűszűbén aprű, de katasztrofális következmėnyű zavar támad: K. megtorpan, őr nem tudja eldűnteni, hogy K₂ vagy K₄ felű induljon-e. Zavarában a kalapjához kap, őr űgy kapaszkűdik két kėzzel a karimába, mintha robogű villamoson állna, még a szája is tátva marad rėműletében. A trapézmutatvány fűlbeszakad.

K₂ őr K₄ megindul K. felű. Ovatosan közelítik meg, K. lassan leeresztű a kezét. Két oldalról gyűngéden — de

félreérthetetlenül erotikus töltéssel — becézik ujjakkal a testét; mutatóujjukat végigfuttatják halántékától a középső ujjá körméig. K₂ K. keze felé nyúl, K. először elrántja, majd remegő vágygal odaadja. K₄₄ fel-ágaskodik, ajka K. fülcimpáját borzogatja, de alig-alig ér hozzá. Mindez végtelenül lassan történik. K. hátra-csavarja a fejét és komolytalan kísérleteket tesz, hogy elrántsa a kezét a másiktól, aki úgy becézi K. két kezét, mintha dédelgetni való élőlény lenne, arcát gyöngéden két tenyerébe fekteti, ringatja. A szexuális játék észrevehetetlen fokozatokon át, mind hevesebbé és agreszívabbá válik. (Kidologása a szertartásban részt vevők legnehezebb feladata. Nem homoszexualitásról van szó: szexualitásról van szó, annak lényegét kell itt megragadni.) A trapézmutatvány K. megszólalásának pillanatában — folytatódik. A három K.-t utánzó többi K. rikácsoló „turbékolása” egy pillanatra sem szünetel

K. (szárazon; kicsavarodott tagokkal) Nem akarok sem-mit. (Szünet) Én nem törődöm magukkal, maguk meg ne törődjenek velem! (Szünet) Ez az egyetlen kérésem. Bizonyára tévedés történt, kisasszony!

K₄ (gyürkösözés közben, halkan K₂-höz) Mennyit beszél! K. Ne is próbálkozzék tovább. (Szünet) Nem bocsátkozhatom bizonytalan kalandokba! (Szünet) Nagyon sok a dolgom. (Hangosan) Tiltakozom!

K₄ (ágyékára tapasztja a tenyerét, meggörnyed) Miért nem akarja, hogy ajánljak magának egy lakást?!

K₂ (K. -ra tekeredik) A nő nem tehet mást, szeretnie kell egy hivatalnokot, ha az egyszer feléje fordult. K. (erősen) HALLGASS!

K₂ (K₄ segítségével a földre teperi K. -t) Kedvesem, drága kedvesem! (K. elkeseredetten birkózik velük) JEREMIÁS Azt mondta neki, „HALLGASS!” (Repül) ARTÚR (lekiabál) Ó, te galád! (Repül) JEREMIÁS (ordít) Nyilvánvalóan arra a visszataszító lyukra gondol.

ARTÚR Próbálja meg még egyszer! (Repül)

JEREMIÁS Tessék! (Mellétepel a hintára) EGYÜTT MMMMM — Most!!! (A madár az ölükbe röpül)

K. (a két „nő” között tipródva megpróbál felemelkedni)

Az én helyzetem felettébb bizonytalan ...

K₄ (magához rántja) Velem ne törődj ...

K₂ (visszarántja) Mit számított én ...

K₄ (visszarántja) Ameddig bírok, védekezem, de ha el kell vesznem ...

K₂ (magához rántja) Hát el fogok veszni, mindenesetre abban a tudatban, hogy ez is térted történt! K. De hát. miért?!

ARTÚR, JEREMIÁS („madárhangon” rikolt) ELCSÁBT-TOTTA! ELCSÁBÍTOTTA!

A madár erősen csapkod a Démonok kezei közt. A hát-térben a markírozott cuppogások, nyögdécselések, csókok zajongással erősödnek. Mozdulataik K., K₂ és megsokszorozott tükörképei

K₂ megpróbálja K. -t levetkőztetni) Szerelmünknek nincs egy talpalatnyi hely a földön ...

K₄ (mint a másik) S ezért egy szűk, mély sírt képzelek el magamnak ...

K₂ (m. f.) És ott végre „ölelkezünk” ...

K₄ (m. f.) Mintha satu préselne egymáshoz... K₂ (m. f.) És arcomat hozzád szorítom...

K₄ (m. f.) Te a tiédet hozzám...

K₂ (m. f.) És rejtékünkben nem láthat bennünket soha...

K₄ (m. f.) Soha senki többé!

K. (kiszabadítja magát, üvölt) A GONOSZ!

Vakító villanások.

K., ellentétben eddigi tévovásával — egyetlen rántással lépki mindkét árnyékáról a ruhát. A madár ki-repül a színpadról. A néző — de nem Ki — legnagyobb meglepetésére két érett, szép női testet meztelenít le. (E történet megvalósíthatósága egy cirkuszi illuzionista művész szakértelmének függvénye. Nyílt színen két színészt két színésznőnek kell felváltania, anélkül, hogy a cserét a néző észrevehesse.) A többi K. a villanások alatt eltűnik.

Csere

JEREMIÁS (a színpad teljes szélességében hintázik) Éljen! Miért ne?

ARTÚR Miért ne? Éljen!

JEREMIÁS És újra éljen!

ARTÚR A gazember!

Leugranak a földre. A hinták eltűnnek a magasban. A két Démon szemérmetlen kíváncsisággal, aprólékosan végigmustrálja a nőket, majd unottan kísétál a színről. Elfoglalják székeiket. K₂ és K₄ most már flegmán, kikapossák magukat ruháikból. Mozgásuk trehány, mindenféle kacérságot nélkülöző; hajukba túrnak, nyújtózkodnak, meztelenségük unalmas debellapucérsággá válik

K. (maga elé) Oly nehéz az embernek eligazodnia.

Artúr és Jeremiás két fehérhabos menyasszonyi ruhát hoznak be, és K. kezébe nyomják. A földön heverő ruhákért lehajolgatnak, ripacskodó nyögdécselések kíséretében felkapkodják és kiviszik. A két nő kitárt karral várja, hogy K. felöltöztesse őket. Kínos igyekezettel ide-oda kap, nem ért hozzá. A kötelességet teljesíti

I⁹⁹, (mártírhangon) Miért engem?

K₂ (mint a másik) Miért épp engem választottak ki erre?

I¹, (sziszegő dühvel) Csak azért környékezett meg, mert véletlenül az utadba akadtam.

K₂ (mint a másik) Elég szemrevalónak találtál. K, Könnyű zsákmánya mindenkinek!

K₂ (kitép a kezéből egy ruhadarabot) Aki kinyújtja értem a kezét!

K, (kifakad) Nincsen benned semmi gyöngédség irántam!

K₂ (egyértelműen) Nekem a te szemedben egyetlen értékem van!

K, Hogy amikor eljön a döntő pillanat, ne ellenkezem túlságosan.

A két nő egymásról nem vesz tudomást

K₂ Ha az érdeked úgy kívánja!

K, AZT SZÍNLELED, HOGY SZERETSZ!

K₂ (fáradtan) Akkor kezdődik az én poklom.

K₄ (józanul) Mert akkor egyetlen tulajdonod leszek. K₂ (acsarog) Akire rá vagy utalva!

K₄ (ordít) Mindenre kapható vagy.

Csend. Öltözködnek. K. leejti a kezét

(Határozottan) És mindennek ellenére boldogok vagyunk.

K₂ (üzletileg) Biztosítékokra szükség van.

K₄ (K. -hoz) Azokat legjobb lesz közjegyző előtt adni!

K₂ (most először K₄-hez) Nézd, hogy néz!

K₄ (K. arcába) Mit néz, mit néz?

Szünet. Felöltözködtek

K₂ Nyilvánvalóan arra a visszataszító lyukra gondol.

(Leguggol) Gyere, fogd meg például itt a combját.

(Megérinti) Nézd, úgy remeg, mint egy beteg állat.

K, (követi a másik példáját; halkán K. -hoz) Ó, te galád!

A nők felegyenesednek. Váratlanul belekarolnak K. -ba

(Áhítattal) És mindennek ellenére boldogok vagyunk.

Lassan sétálva, kar a karban, hátrafelé vezetik a magatehetetlennek látszó K. -t. Útközben fejére teszik a kalapot, leporolgatják a ruháját. A szín kissé besötétedik. Holdtalan éj, száguldó felhők a horizonton. Be-rontanak a Démonok, és a romok előtt levágnak a földre egy hosszú-hosszú asztalt. A másik oldalról, ugyanebben a pillanatban begurul egy vaságy — sodrony, matrac, nagypárna; takaró nincs! — rajta egy öregember hálóingben — a lába meztelen —, utánasiet egy egérracú öregasszony

ÖREGEMBER (ordináré hangon rikácsol dühvel; emelgeti a hálóingét) Mert felemelte a szoknyáját, így ni, az ocsmány liba... (Elfulva hörög: hhhh!) Mert fel-emelte a szoknyáját, így, meg így, MEG IGY NI!

Az öregasszony lefogja, a matt arca szorítja, kezével tapasztja be a száját. Mintha a haldokló kíméletlen ápolónője lenne, a továbbiakban mindent megtesz, hogy az öregember nyugton maradjon, elcsituljon, ne zavarja a menyegzőt. Mindvégig dulakodnak.

A menyasszonyok K.-t az asztal túlsó oldalára vezetik, szemben a közönséggel, és közrefogják. A föld alól dörömbölés. A Démonok egyelőre nem törődnek vele; rémisztő sietséggel becipelnek egy nagy-nagy f emtepsit, és a kb. három cm magas peremszegélyű asztalra illesz-tik. Az öregember tusakodása mind erőteljesebb, egyszersmind ijesztőbb, noha — a vénasszony jóvoltából — csaknem hangtalan.

K. (harsányan, mintha gyakorolná, ég fele nézve) Mit szólsz hozzá, apa, hogy nősülni akarok? Imbolygok majd velük, mint az árnyék!

Alulról a sok-sok ököl dörömbölése nem szűnően

(Még harsányobban) Nincs mit tilolnom! Másképp, mint nyíltan nem tudok beszélni! Minden, ami lehetséges, megtörténik! (Helyesbít) Lehetséges csak az ami megtörténik! Napközben hivatal, este társaság — természetességében szinte korlátlanul szabad életmód'

A Démonok négy vödör világosbarna színű, félig pépeQ lötytyöt zúdítanak a tepsibe — folyékony ürülékre emlékeztet! —, villákat, halkéseket, bádogkanalakat hajgálnal utána marokszám. Kiviharzanak. Még dolguk van

(Kihívóan) Az ember nem tud uralkodni magán meg a hangján, ha bizonyos dolgokról beszél! SZÉP ESTÉNK VAN! Itt minden csupa alkalom! (Váratlanul elkapja a két menyasszony nyakszirtjét, s mintha tűnődne, beledobja-e őket a fémtálba) Nem lehetE ennyiben hagyni?

ÖREGEMBER (emelgeti a hálóingét, tajtézkzik) Meri felemelte a szoknyáját, így ni, az ocsmány liba.. Mert felemelte a szoknyáját! (A vénasszony elkapja, lefogja)

K4 (eksztatikusan, miközben a nyakát fogják) Te drága! Te kis csókművész!

K2 (mint a másik) Te kis csókművész!

I{ (őszintén) Egek, hogy szeretlek.

K. (fogja őket, ordít) Csókolgattam-csókolgattam, igen a száját, a fülét, a vállát! NEM LEHETNE ENNYI-BEN HAGYNI? A vallomások akkor a legvilágosabbak, ha visszavonjuk őket! (Leveszi róluk a kezét fáradt hangon) NEM LEHET.

A Démonok berontanak egy-egy olyan hosszú kolbászszal, ami leér a földre, úgy húzzák maguk után. A menyasszonyok kezébe adják, akik gyakorlott kézzel szétszaggatják, és a darabokat egyenként a tepsibe poty-tyantják

JEREMIÁS (hazugul nyafogva) Ha nem akarná, mini egy gyerek, hogy mindent rögtön ehető formában tálaljanak elé!

ARTÚR (rikkant) Tökéletesen megfoghatatlan étvágy K, (felháborodva K.-ra mered) Így vagyunk hát egy-mással! K₂ (tíz körmét kimereszt) SZÉTTÉPLEK, MINT A HA-LAT!

K. (kiált) Nincs rosszabb, mint a látszat.

ARTÚR (kuncog) Láttam már szebbet is!

JEREMIÁS (komoran) A szokásos. Elkésett startnal nevezném ezt egy versenyen.

ARTÚR (K.-hoz kiált) Vajon meddig bírsz ellenállni?

A dörömbölés hatalmassá fokozódik. A Démonok szén ugranak, a szín jobb és bal oldalán felrántanak egy-egy alakú padlófedelelet. Két lik tátong. Már szuszako-

l dílc is kifelé onnan két hizottmalac-képű, agyonpü-derezett, túlrúszozott, pézsmabundás, róka-galléros nagysága, csörgő ékszerekkel — mintha egész vagyónukat magukra öltötték volna —, s hasonlóképp tündökölnek a nagyságos urak is. (A nő szerepeket természetesen most is férfiak játsszák.) Öltözékükkel kiáltó ellentét-ben mindegyikük szánalmas, ócska, rongyos batyut cipel a hátán: bakancsok, tányérok, alvósbaba f ejek s más szörnyűségek kukucskálnak ki a batyuk résein. Egymás hegyén-hátán tolonganak kifelé, a Démonok durva sürgetése, ráncigálása tökéletesen fölösleges

JEREMIÁS (mint egy kápó) Gyorsabban, gyerünk, gyerünk!

Kt (líhegve) Helyes, gyorsabban, gyorsabban! Rachmónesz! Meg kell fulladni itt lent!

ARTÚR (a másik oldalon) Schnell, schnell!

Km Rachmónesz! Gyerünk, gyorsabban! Hová menjek?

JEREMIÁS (ütlegel) Kifelé! Kifelé!

Összesen nyolcan kecmeregnek elő. Amint talpra áll-nak, megrázzák magukat, mint porfürdő után a tyúkok, és máris, bár némelyikük a lábát húzza kissé, vidáman az asztal irányába sietnek

K₃ (férfi) Zaba, zaba!

K₆ (nő) Az én drága kicsikém! (Megöleli az egyik meny-asszonyt)

K₁₀ (nő) Áldásunk kíséri útjára!

K7 (férfi; K.-ra mutat) Nézd csak, ki ül itt!

K8 (nő) Óvakodjál tőle! (A másik menyasszonynak mondja)

K5; (férfi; barackot nyom K. fejére, rákacsint) Vajon nem a szenvedély-e a döntő?

K₉ (férfi; K5, az egyik meny-asszonyt simogatva) Azt hiszi, magáért aggódom? (K. felé bökk) Miért ül itt így?

K₁ (hátha vágja K.-t) A kényeztetés! Gazember. (Utolsóként foglal helyet az asztal mellett, nem létező székén) Szép kis társaság. (K. fölemelkedik) Egy szót se halljak! (Enni kezd, feltűri az ingujját) Tégy, amit akarsz, nem vagy hozzám kötve, nagykorú vagy, nem tudok tanácsokat adni neked.

Könyékig nyúl a tepsibe, kiturkál egy kolbászt, csámcsogva zabál. A többiek — mintegy vezényszóra — követik példáját. Csak K. nem eszik.

Lassan felkészik a holdkaréjt utánzó papírmásé lampion a horizontra. Az asztal időnként megindul, és jobbra-balra csúszkál a színpadon, mintha kétfelől vonzaná valami különös mágnes. A zabáló gyülekezet ilyenkor utánarohan, és kezükkel a tepsi oldalába kapaszkodva megállítják az asztalt, majd zavartalanul folytatódik a „vacsora”. Artúr és Jeremiás a színpad széléről lesi őket. Almát harapdálnak, a csutkákat eldobják. A gyülekezet összecsap a kolbászdarabok felett; tömi magát

K, Előbb egyél, aztán beszélj!

K8 Látod, én már rég megettem. (Újabb kolbászt keres)

(evés közben egy „örömanjának”) Nem tudom, hogy

van ez, de valahogy se füle, se farka (affektál), nem

tudom, mi van, nem kerültünk közelebb egymáshoz

(ujját nyalogatja), s nincs is rá remény egyelőre.

K₆ (átkiabál a menyasszonynak) Nem kellesz neki már? K. (feláll) Félre kellene állnom egy sarokba.

A menyasszonyok elkapják a karjánál fogva

ÖREGEMBER (már nagyon zihál) Mert felemelte a szoknyáját az ocsmány liba, így meg így, meg így ni...

Az asztal csúszik, a gyülekezet rohan, K.-t a menyasszonyok húzzák

K2 (eszik) Ha őszinte akarok lenni, azt hittem...

K1 (K.-hoz, csámcsogva) Neked nincs üzleti érzéked

Magasrendű eszméket forgatsz a fejedben.

K. (kissé bambán) Tessék?

^{K10}Ugyan, a te gondjaid!

K5, Nekem nincs ilyen pihent agyam!

K1 Hazulról semmit sem kaptam, még katonakoromban sem. Inkább én küldtem haza pénzt. De mégis-mégis (színészkedve) — az apám, mindig az apám volt? (Égnek emeli a karját) Ki tudja ezt ma? Mit tudnak a gyerekek?

Az asztal csúszik. A gyülekezet rohan

(Futás közben) Ezt nem szenvedte meg senki!

Esznek. K1 észreveszi, hogy K. nem eszik. Felmagasodik, Árnyéka elborítja a horizontot. Az asztal körül megdermednek. Lassan megindul K. felé. K. felugrik, az asztal körül hátrál

(A kezében tartott kolbászt rázza) Ezt persze nem várhatjuk fiamuramtól! Ez nyilván túl sok neked? (Ordítva rohan K. felé) Széttéplek, mint a halat!

K. az asztal körül rohan, mögötte a sikító menyasszonyok, és K1. (A lányokat egy pillanatban Artúr és Jeremiás elegánsan lekapcsolja. Összefonódnak.) K1 dühtől hörögve fűjtat K. nyomában. Aztán az asztal két átellenben levő sarkánál már csak egy helyben állva rohannak. Láthatóan mindketten egyre inkább elfáradnak. K1 bosszúságot horkant, végül legyint, visszaül a helyére. K. a színpad bal szélére pördül, mint akit a centrifugális erő változása kihajított

(Legyint) Lehetetlenség beszélni vele. Rögtön az ember képének ront!

Tovább esznek.

Artúr és Jeremiás a két nőt hátulról megragadja, magához préseli. A menyasszonyok boldogan nyögnek. A két pár lassan a földre csúszik, egymásra hemperedve „kéthátú állatot” játszanak. Ide-oda gurulnak a földön, Ördögi műveletek

K3, A gyermeki háládatosság! K5

Előbb egyél, aztán beszélj! K8

Látod, én már megettem!

K7 Gyorsabban, gyérünk, gyorsabban!

A lefetyelés fölgyorsul. Az öregember kómahangjai

K. (leveszi a szemét „menyasszonyairól”, felnéz) Ez a fordulat, ha ugyan fordulat, nem pedig családás... a családás mindig több, mint a fordulat... ez minden reményünk, ameddig remélnünk szabad.

K2, (Jeremiás alól) Menjen már, mit akar még itt?

K. (Artúr alól) Mindjárt az elején másként kellett volna kezdenie.

K. (felnéz, a magasba kiált) Mire véljem, hogy úgy tesztet, mintha valóságos lennétek? El akarjátok hitetni velem, hogy nem vagyok valóságos, ahogy itt állok nevetségesen? De hát régen volt az már, ami-kor valóságos voltál, égbolt! Te meg, tér, soha nem voltál valóságos.

JEREMIÁS (érdeklődve) Sosem gondolt még erre a lehetőségre?

ARTÚR (sóhajt) Hát, igen, nem ismeri eléggé a mi viszonyainkat. (Rikkant) És mindennek ellenére boldogok vagyunk!

K. (lénye legmélyéről) Milyen volna, ha az ember önmagába fulladna bele?

Hatalmas lendülettel, a levegőben úszva a tepszi közepébe veti magát. Vakító villanás. Az öregember teste ki-feszül, az ágy a vénasszonnyal sebesen kigurul. A hold-lampion meggyullad, lángolva ég, megperzseli a horizontot. Az égbolt, a felhők is lángra lobbannak, hamuvá ég az egész. Artúr és Jeremiás felpattan, a két menyasszony ki akar futni, de a Démonok felkapják és gyorsan a lyukakba dobják őket. Rájuk csapják a padlófödelet. Az asztali gyülekezet szétrebben, távozni akar, de egy-két lépés után mindegyikük — nem egy-szerre — a földre zuhan. Feltápáskodik: újra elzuhan.

Lassan, hang nélkül, újra tápáskodni kezd, fél lépés után megint csak elesik. Így kínlódnak előrefelé, a tér minden irányába, minden eredmény nélkül.

A horizont helyén fekete ür.

Lassú sötét.

Még látni, amint a Démonok átgázolva a hiába botladozókon, megemelik az asztalt, és magasra tartva kifelé cipelik. Artikulátlanul ordítva hujjongatnak ...

Nyolcadik jelenet A CSŐD

Színpadkép:

A szín üres, K. áll csupán közepén — körülötte tompán dereng a tér — behúzott fejjel, leesett vállakkal, arca hófehér, élő maszok.

Aktus.

X. sűrűn, de halkan krárog; szárazon köhécsel.

Kis idő elteltével kivehetővé válik, hogy a tér minden irányából hason csúszva — még a tenyerüket, még a könyöküket sem használhatják! — a tér középpontja felé mászik a tíz K. Előrehaladásuk gyötrelmes és lassú, erős fizikai próbatétel. Beszélni kezdenek (lásd lentebb), és ekkor:

a) a székeiken kuporgó Démonok keselyűvijogást utánozó hangot hallatnak;
b) jobbról, balról és középről (a romok közül), egy-egy menetszlop tűnik fel. FELELMETESEN LELASSÍTOTT MOZGÁSSAL mind a három — a földön kigyóként tekergő-kínlódó K.-kon átgázolva — ugyancsak a szín középpontja felé tart. Látni való, ha mozgásuk irányán nem változtatnak, a három menetszlop menthetetlenül egymásnak ütközik majd, de mintha ez a lehetőség a nagy indulattal, szenvedélyesen — de hangtalanul! — erdőbáló, tatógva éneklő, különböző színű zászlókat lobogató tömegekben föl sem merülne egyáltalán.

Mindhárom menetszlop összetétele nagyjából azonos; mintegy tükörképei egymásnak. (A figurák külső megjelenését, fizikai cselekvéseinek megkomponálását a szerződés rendezőire bizzuk, csupán irányadó javaslatokra szorítkozunk a leírásban.) Ökölbe szorított kezű munkásolc, századeleji ruhákban; napraforgómag-héjat köpködő, girardikalapos tisztviselők, hónuk alatt sétapálca, amivel a mögöttük lépkedő személyek állat fel-felütik; frakkos hegedűművész, játék közben, hozzá karmestere; népi zászlóvivők, csattogó vásznakkal; öreg koldusok; fiatal nyomorékok mankón, turnírszoknyás dámák, hájasok, fejükön gyümölcskosár-kalap, mezitlábás kisgyerekek, hurkapálcikára tűzött krepp-tubarózsákkal; korabeli házmesterek tárgyahordó személtáppal és sörrel; egy-egy Nizsinszkij egy-egy balerinával a vállán, beberogyadozó spiccen; terhes nevelőnők, kezükben ölmosbot vagy őseberhusáng; csárdást járó, huszármentés, csákós tisztok, oldalukon csireg-csörög a bojtos tisztikard, továbbá az előjáték többi szereplője: a Francia Akadémia zöld frakkjába öltözött „volt majom”; a jól fészült politikus; a csiricsaré ruhákban üzekedők; „Schmar és Wese”, a vastag bundás kereskedők; A PER börtönkaplánja és a hóbörgő lumpenek, karöltve a selyemsálás vén kéjencekkel

K. (amint csúszik, harsányan) Úgy látszik, mintha hazánk védelme nagyon el volna hanyagolva! (Feje visszakoppan a földre)

K1 Mostanáig nem törődünk ezzel, csak végeztük a munkánkat!

Ks Az utóbbi idők eseményei azonban gondokat okoznak nekünk!

Megerősíti a többi földön kúszó árnyék: „gondokat!”, „gondokat!”.

K, (*Kínjában sziszegve*) Hajnalban látom, hogy valamennyi utca torkolatát fegyveresek szállták meg! ARTÚR, JEREMIÁS (*egy pillanatra abbahagyják a márdárvijogást, és szájukkal géppuskaropogást utánoznak: „Ta-ta-ta-ta-ta!”* Utána térdüket csapkodva nevetnek; folytatják a vijogást)

K₄ (*gúgyén csodálkozva*) Ezek azonban nem a mi katonáink!

K., (*ordít*) NOMÁDOK ! NOMÁDOK !

K₁ (*felháborodott affektálással*) Felfoghatatlan, hogyan nyomulhattak ideig!

K₃ (*rezignáltan*) Mindenesetre itt vannak.

K₂ (*dühösen*) Sőt, mintha minden reggel többen lennének!

K. *köhögése erősödik. Visszafojtja. Rázkódik*

K₄ (*nyög*) A lakóházakat megvetik!

K₁₀ (*háziasszony, még itt is*) Valóságos istállót csináltak!

K., (*hülyén*) Olykor megkíséreljük, hogy legalább a tárgya nagyját eltakarítsuk (*mászik*), de az egyre ritkábban sikerül!

K₇ (*panaszkodik*) Beszélgetni nem lehet a nomádokkal!

Helyeselnek a földön kúszók: „nem lehet!”, „nem lehet!”, „nem lehet!”.

K₄ (*a többiekhez*) Valahogy úgy érintkeznek egymással, mint a csókák.

K., (*hülyén csodálkozva*) Folyton-folyvást hallani ezt a károgást ...

Artúr és Jeremiás azon nyomban elhallgat. Rövidesen újrakezdik

K₄ (*ordít*) Visszautasítanak minden jelbeszédet is!

K₁ (*buzgón mászik*) Kificamíthatod az állkapcsod, kitekerheted a nyakad, mégsem értenek meg...

K₈ (*neki kiabál*) És nem is, fognak megérteni soha!

K₉ (*csodálkozva*) Amire szükségük van -- elveszik!

K₂ (*hülyén*) Nem lehet állítani, hogy erőszakot alkalmaznának! Mielőtt támadnának, félrehúzódunk ...

K (*üvölt*) ÁTENGEDÜNK NEIKIK MINDENT!

A Démonok keselyűvijogása felerősödik

K.; (*nyögve mászik*) Mi megértjük ezt! Ki tudja, mit eszelnének ki!

K₃ (*kétségbeesetten*) És, ki tudja, mit eszelnek ki még! K₁ (*hörög már*) Mi lesz? (Amennyire képes, föltartja

a fejét) MEDDIG KELL MÉG ELVISELNÜNK EZT A TERHET ÉS EZT A GYÖTRELMET?

K₄ (*gyerekesen sír*) A kapu zárva! A kapu zárva!

K. *fulladozik*

K.; (*taposó lábak alatt*) Ránk hagyták a haza védelmét, MI AZONBAN NEM ILYEN FELADATRA TERMET-

TÜNK! (*sikoltozva*) Sohasem dicsekedtünk vele, hogy erre alkalmasak volnánk!

K₁ (*óvatlanul szétrúgják a fejét közben*) 'Ez csak félre-értés lehet, de mi BELEPUSZTULUNK !

A három menetszlop között már csak leheletnyi rés van. Halálos csönd

ARTÚR (*előrehajol; K.-hoz*) Megkaptad, amit akartál.

JEREMIÁS (*élesen*) ITT A PATKÁNY A VEGSŐ ODTYJÁBA SZORULT.

K. a melléhez, majd az arcához kap, két kezébe fogja a fejét. Ajkai közül (bűvészmutatvány) piros selyemcsikzuhatag omlik elő, mintha vért hányna. Tehetetlenül toporog, aztán a menekülés útját keresve megfordul, s utat törne magának a tömegben, a selyemcsík befonja a menetszlopot, K. feje egyszer csak lebukik, eltűnik a lábak alatt.

A tömegek egybetorlódásának pillanatában — a tíz, középre mászott K.-ra hágnak — a Démonok felállnak székeikből, s a magasban szörnyű hangú kereplőket ráznak. Vakító villanás. A villanás utáni sötétben a nézők a színpadon valamiképpen valóságosan zajló tömegverekedés iszonytató zörejeit hallhatják: lihegést, üvöltéseket, csontok roppanását, sírást, zokogást, gyerekek ijedt kiabálását, testek zuhanását, százféle ütést — az értelmetlen emberi brutalitás összes hangját. A sötét s az, ami itt, ebben az esetben velejár — a szokásosnál hosszabb ideig tart. (Ez döntő.)

Hirtelen fény.

A szín tökéletesen üres

Kilencedik jelenet EPIFÁNIA

Eleinte alig kivehető — csak patacsattogás, horkanás hallatszik —, később a nézők előtt földereng egy pompás, hosszú farkú, szépséges sörényű, szürke ló. A ló fején ébenfekete, ragyogó tollazatú madár ül, csóka. (Csóka csehül: Kavka.) Az állatot a Gyermek vezeti előre. Körbemennek a színpadon, körülöttünk mind nagyobb a világosság — a háttér és a környezet felhomályos —, mintha belőlük áradna a fény. A fücska, miután elővezette a lovat, egészen a színpad széléig: szembenéz a közönséggel, elereszti a kantárt.

Csend

GYERMEK (váratlanul szólal meg, természetes hangon) Számomra minden mindörökre megtörtént.

A madár átreppent a fücska fejére, karmaival a hajába kapaszkodik — a Gyermek mosolyogva áll —, aztán felrepül a levegőbe, és a színpad felett köröz egyenletes ritmusban. A kisfiú megfogja a kantárt, felnéz a ló pofájára, majd lassan kivezeti a színről.

A romokon át tűnnek el. Pillanatnyi szünet után a Démonok berontanak, és kilenc, tühegyes dárdát dőfnek a padlóba, oda, ahol a Gyermek állt, egy nagyon kis átmérőjű kör mentén. Amikor végeztek, csipőre tett kézzel a közönség felé fordulnak. Előrerohannak. Meg-lepően egyszerre ordítanak fel:

ARTÚR, JEREMIÁS SZÉGYENE MÉG TÚLÉLI ÓT!

Farkasszemet néznek a közönséggel. Hirtelen letépi arcukról a maszkot és kirohannak.

A madár leszáll a földre.

Dobütés.

Sötét

Vége

JEGYZETEK

1. (1. oldal) : Kafka naplóbejegyzése íróasztaláról (részletek) : „A fiókos felépítmény alatti nyitott rekeszből régi újságokból való broszúrák, katalógusok, képeslapok, részben összetépett, részben felnyitott levelek nyúlnak ki ... ez a méltatlan állapot mindent elront ... Mintha megengedett dolog volna, hogy a nézőtérén üzleti könyveit rendezgesse a kereskedő, az ács kalapáljon, a tiszt a kardját lengesse, a pap a lélekhez szóljon, a tudós az észhez, a politikus a polgári érülethez, hogy a szeretők ne túrtóztassék magukat stb.... mintha a nézőtér legalacsonyabb erkélye, voltaképpen a színház legláthatóbb része, a legalávalóbb emberek számára volna fenntartva, vén kéjenceknek, akik a benső mocskok lassanként kiütközik, bárdolatlan tuskóknak, akik az erkély-korlátot kilógatják a lábukat ...”

1910. december 25.

2. (2. oldal) — „zenészcsoport”:

Ebben a színjátékban — mint általában a kultikus cselekedetekben — a szó a csendet tör meg. A szó a csend ellenében tör elő: verejtékezik a tenger. Ennek a csendnek zenei szövete van. Zene, amely megszakitás nélkül, folyamatosan s igen hamar észrevehetően kíséri a Büntetések. Élő zene; a távol-keleti színház zenei világának ihletése nyomán született, főként húros és ütőhangszerekre írt muzsika — Kafka az ősi japán és kínai kultúra értő szerelme volt. Avagy olyan partitúra-forgató-könyv, amely fentieket szem elől nem tévesztve, háztartási eszközök hangszerként való kezelésérték segítségével teremti meg a hangi világot: a világ csöndjét.

3. (3. oldal) — „lassan”: A Lassú — Jó. Mondhatjuk így is: szép. A lassú a szinte elképzelhetetlenül lassú — a világegyetem: vagyis két más világ együtt-létezésének természetébe enged némi bepillantást. De a lassú csak „akkor lassú valóban, ha váratlanul következik el. Ha mindig minden lassú — a lassúságot már nem érzékeljük. A Gyors: Rossz; de ah-hoz, hogy a Jó a színpadon megjelenjen, rá is szükség van, ez a törvény. Az attrakció összes jelentős mozzanata LASSÚ. Az attrakció jelentős mozzanatai azok, amelyekre nem számítunk. (Váratlan gesztus, hang, látomás.)

4. (3. oldal) — „ütemes dudaszó”: Kafka egyik leve-lében említést tesz arról, hogy egyszer, délutáni séta közben, kezét a zsebébe süllyesztve úgy nyomogatta benne a zsebkendőjét, mintha az duda volna, közben pedig, valamely — számára is kissé rejtelmes okból — mániákusan azt kellett magában hajtogatnia: „Fakadj, barátom, fakadj!”

5. (6. oldal) — „TÁRGYAK LOVASA”: Egy Felicéhez írt levelében arról számol be, hogy hivatalának egyik folyosóján újabban — ismeretlen okból — egy hordágyat tárolnak, s akárhányszor elhalad mellette, az a kellemetlen gondolata támad, hogy ez a hordágy az ő számára van ott, s mintha arra szólítaná föl, hogy feküdjön föl reá.

6. (7. oldal) — „a fejét”: Az attrakció leírásának szövegében idézőjelbe tett mondatok Kafka valamelyik prózájából valók; készen talált „szerzői utasítások”.

7. (9. oldal) — „füstölni kezd”: Lásd F. K. egyik korai elbeszélését, az „Egy küzdelem leírását”. Bp. Európa, 1973; amely egyébként is a BÜNTETÉSEK képi és hangulati világának megteremtéséhez a leghatékonyabb inspirációt adta. (És sok-sok dialógusszöveget.)

8. (10. oldal) — „egyformák”: Nem ragaszkodunk mindenáron éppen ezekhez a zsonglórmutatványok-hoz, akrobatikomédiákhoz — szívesebben írtunk volna elő bonyolultabb, nagyobb testi ügyességet, szellemi koncentrációt igénylő játékokat, de a mai magyar színházkultúra ismeretében igyekeztünk a megvalósíthatóság feltételének eleget tenni. Ha azonban akadna társulat, amely előadná a darabot, és többet tud annál, mint amit én le mertem írni — feltétlenül valósítsa meg! Amit e kép sugallni

kíván, nem más, mint Kafka lelkiállapotának érzékeltetése a hivatali taposómalmában és az egzisztenciális magány cellájában — együtt.

9. (11. oldal) — „bujkált benne”: Ez a kínos-mulatságos eset a Felice-levelek tanúsága szerint a valóságban isi megtörtént: Kafka egy különösen fontos pillanatban, tekintélyes főosztályvezetője előtt képtelen volt fegyelmezni magát: a szó szoros értelmében végigröhögött egy ünnepélyes hivatali aktust.

10. (14. oldal) — „emlékeztes”: Kafka egyik álma — Naplórészlet, 1913. május 6.:

„Apámmal Berlinben villamoson utaztam... Egy kapu elé értünk, kiszálltunk, anélkül, hogy éreztük volna, beléptünk a kapun. A kapu mögött egy nagyon meredek fal emelkedett, amelyet az apám csaknem táncolva mászott meg, repkedett a lába, oly könnyű lett közben. Kétségkívül volt valami kíméletlenség is abban, hogy egyáltalán nem segített nekem, én ugyanis csak roppant keservesen, négykézláb, gyakran vissza-visszacsúszva jutottam fel, mintha meredekebbé vált volna a fal. Kínos volt eközben az is, hogy (a falat) emberi ürülék borította, és fennakadtak rajtam a foszlányai ... Lehajtott fejjel néztem meg, és végighúztam rajta a kezemet. Mikor végre fenn voltam, rögtön nyakamba ugrott az apám, aki már valami épület belsejéből jött elő; és csökolt, szorongatott ...”

KAFKA-UTASÍTÁSOK RENDEZŐKNEK, SZÍNÉSZEKNEK

A.

1. „Semmi sem biztos. Ezért hát nem is lehet mondani semmit sem. Csak kiabálhatunk, dadoghatunk, liheghetünk.”
2. „Minden szóra vigyázni kell. A Másik csak csend-ben nyílik meg előttünk.”
3. „Az élőszótól viszolygok, de nagyon. Akármit mondok, valahogy hamisnak érzem. Előszóban komolytalanná és hangsúlytalanná válik minden, amit mondok. Érzésem szerint ez nem is lehet másként, minthogy az emberi beszédet állandóan ezernyi külső kényszer éri.”
4. „Még mindig feletem arra, ha igazán kérdést intéztem magamhoz. (De) a megszólítás még nem készlet megszólalásra.”
5. „A lárma zavarja a kifejezést.”
6. „A jelenlét megcáfolhatatlan.” B.

1. „Minden nap el kell kíváncznom a Földről, vagy pedig előlről kell kezdenem kisgyerekként.”
2. „Nem kell hozzá sok, hogy egy idegen mindent különösnek találjon.”
3. „Mintha valahogy irtózatot keltene bennem azok-nak a látványa, akiktől származom.”
4. „Ha végső céлом felől faggatom magam, kiderül, hogy én tulajdonképpen nem arra törekszem, hogy jó emberré váljak, és megállhassak a legfelsőbb ítélőszék előtt, hanem éppen ellenkezőleg, arra, hogy az egész ember-és állatközösséget kifürkésszem, s ebben az irányban a lehető legrövidebb időn belül odáig fejlesszem magam, hogy mindenki, de mindenki megkedveljen, hogy én, az egyetlen bűnös, akit nem égetnek meg, továbbra is élvezve mindannyiuk szeretetét, a végén, mindenki szeme láttára, nyíltan követhessem el a bennem megbúvó gaszágokat.”
5. „Az ;a kettő, amely bennem küzd, vagy jobban mondva, amelynek a küzdelméből tevődöm össze, leszámítva egy elkínzott kis maradékot: egy Jó és egy Gonosz; olykor álruhát cserélnek, s ez még jobban megzavarja amúgy is zavaros küzdelmüket.”
6. „A szeretet gyakran erőszak képében jelenik meg.”

C.

1. „Nálam olyan büntetésről van szó, amely így hangzik: 'ANNYISZOR, AMEDDIG CSAK BÍROD.'”
2. „Az emberiség bűnbakja teszi lehetővé, hogy az emberiség büntetlenül élvezhessen egy bünt, csak-nem büntetlenül.”
3. „Csodálatos éji látvány, ha a remény az Atyával küzd.”
4. „Senki sem ért úgy a maszk művészetéhez, mint az ördög.”
5. „Mihelyt jön valaki, aki valami primitívséget hoz magával, tehát nem azt mondja : A világot úgy kell venni, ahogy van (jelnek, melyet tuskés pikó-ként szabadon hagyunk magunk mögött), hanem így szól: Bármilyen is ez a világ, én megmaradok eredetiségemben, amit nem óhajtok a világ tetszésére megváltoztatni : abban a pillanatban, hogy ez a szó elhangzik, változás megy végbe a létezés egészében. ...Így lesz a létezés merő figyelem. Az angyalok máris tevékenykedhetnek, és kíváncsian lesik, hogy ebből megint mi lesz, mert ez foglalkoztatja őket.

A másik oldalon : sötét, fenyegető démonok, akik sokáig ültek tétlenül, ujjukat harapdálván, szök-kennek, tagjaikat nyújtóztatják, mert azt mondják, itt van az, amire oly régóta várnak, végre nekünk is jut valami.”

- ti. „Egyébként megkockáztatható a halál. Kiküldtek bennünket, mint a bibliai galambot, nem találtunk semmi zöldet, és most visszasurranunk a sötét bárkába.”

D.

„— Ez tehát a vég.

— Túlságosan is nyilvánvaló.

— Ön azt hiszi tehát, hogy elvesztettük a csatát?

— Egészen biztosan. Semmi kétség nem férhet hozzá. Különféle régi bűneinkért kell bűnhódnunk. Most mindenki gondoskodjon önmagáról, hisz a teljes felbomlás előtt állunk. Talán még estig sem várnak. Egy fél óra múlva itt lesznek.”

Franz Kafka

(Napló, levelek, megnyilatkozások)

A jelképek színháza

Világszerte sok olyan jelentős rendezőt ismerünk, akik az írott szó rovására a látvány elsődlegességére esküdtek fel. Elképzeléseiket rendszerint író hiányában kénytelenek megvalósítani: előadásaiak forgatókönyvét maguk írják. Nálunk nem volt sürgető igény ilyenfajta színpadi műre, mert látványközpontú rendezőinket is elsősorban a kész drámák érdekelték. Mégis akadt író — Kornis Mihály —, aki olyan színművet írt, amelyben az írott szó alárendelt szerepet játszik a látvány-nyal szemben. Ráadásul az alárendelt helyzetbe kényszerített szavak kivétel nélkül Franz Kafka szövegeiből származnak: elbeszélésekből, levelekből és az író naplójából. A különös darab címe: *Büntetések*.

Kornis Mihálynak a *halleluja* után ez a második drámája. E két műből már világosan kirajzolódik, hogy Korais mítoszkereső író. A *Halleluja* és a *Büntetések* közös léthelyzetekre épül. A különbség a léthelyzetek minőségében van. A *Halleluja* elsősorban az emberi lét külső, tehát társadalmilag és történelmileg meghatározott alaphelyzeteit és közösségi élményeit kutatja. A *Büntetések viszont* inkább a belső létezés, az individuális élmények felé fordul. Ontológiai alaphelyzetek és alapérzetek megtalálásával teremti meg a színpad és a nézőtér azonos hullámhosszát. Mindkét darab a mindennapi lét, a hétköznapi ember mitológiáját kutatja. Aligha véletlen tehát, hogy a *Büntetésekben* Kornis Kafkához fordul segítségért. A karkai életműből azokat a gondolatokat és víziókat ragadta ki, amelyekből össze tudta állítani a maga saját *lelkiállapot-színházát*. Arról, hogy szerinte mi is a létezés.

A *Büntetések*, főszereplője K., aki ennek a Kornis által elképzelt létezésnek különböző stációit járja végig a születéstől a halálig. A többi szereplő hol K. megsokszorozódott énjét jelképezi (a benne levő ellentmondások megtestesüléseként), hol pedig az ellenséges kül-világot. Az Egy küzdelem leírása című Kafka-novellában a következőket mondja valaki: „Drága uram, mindig kínzó vágy élt bennem, hogy a dolgokat olyannak lássam, amilyenek azelőtt lehetnek, mielőtt előttem megmutatkoznak. Hiszen a dolgok bizonyára szépek és nyugodtak. Így kell lennie, mert gyakran hallom, hogy az emberek ilyen értelemben beszélnek róluk.” A *Büntetések* K.-ja számára is a dolgok és a jelenségek mindig a nyugtalanító és félelmetes oldalukat mutatják. Neki a létezés büntetés, problematikus kettősség és nem természetes állapot, mert soha nem tud harmonikusan azonosulni sem a világgal, sem önmagával. Ilete a születéstől a halálig folyamatos szenvedéstörténet, passió, amelynek során a világot mint tőle különböző minőséget, mint állandó idegenséget éli meg. Ezzel a világgal, tehát magával a létezéssel kell megküzdenie minden percben. K. tudati és anyagi léte szinte kierekaard-i konfliktusok jegyében válik külön. Arnegttestesült anyag — „akár a saját teste, akár a külvilág (tárgyi és másik emberi mivoltában) — önállóul, és ismeretlen tényezőként áll vele szemben. A *Büntetések* nem más, mint gyötrelmes létezésformák egymásutánja, amelyben K. új meg új kanf lik tushelyzetek elé kerül, E konfliktushelyzetek egy része mint mitikus alap-helyzet ismerős: születés, halál, párválasztás, ismert életfeladatok. Más részük azonban különleges élményeket galvanizál életre. Olyan létszférákból származó élményeket, amelyekkel általában nem foglalkozunk, mert tétézésünk természetes velejáróinak tekintjük őket. Mint például a közhelytény, hogy testünk van. Vagy a másik közhelytény: hogy mindnyájunkat tárgyak vesznek körül. Vagy a harmadik példa: hogy nevünk van, amely megkülönböztet a többiektől. Ezeket a tényeket evidenciaként szoktuk elfogadni. Kornis viszont megkérdőjelezi ezeket az evidenciákat, kibillenti természetes közegükből és konfliktusszituációkba helyezi őket.

A név című jelenetben a többiek nem hiszik el a kis-gyermeknek, hogy Kafkának hívják, hiába bizonygat-

ja. Végül a gyerek kétségbeesetten elnémul. A név köz-megegyezésen alapszik. Mi történik, ha ezt a közmegegyezést semmisnek tekintik és az embert megfosztják nevének biztonságától? Azonos-e akkor még önmagával, és ha igen, mivel tudja ezt bizonyítani? A személyiségvesztés traumája fogalmazódik meg ebben a villanásnyi jelenetben. A *lehetőség büne* című részben a szereplők fellázadt testrészeit próbálják újra meg új-ra a tudat ellenőrzése alá vonni, és mint egy pokolbugyorban önállósult kezükkel, lábukkal, törzsükkel folytatnak sziszifuszi küzdelmet. A test és a szellem természetes egyensúlya borul fel itt. Mint a rémálomban: a szellem a test foglya lesz, és se szabadulni nem tud tőle, se legyőzni nem tudja. Mindez képtelenségnek tűnhet, de a vitustánc és a bénaság betegsége bizonyít-ja, hogy a jelenet valóságos és minden emberben lap-pangó szorongást vetít ki felnagyított formában. A *Tárgyak* lovasában a kétségbeesett K. ádáz küzdelmet folytat egy élővé átlenyegült toloszékkel, hogy meghódítsa. „A tárgyaknak lelkük van”, „a tárgyak börtöne”: mond-ja a köznyelvi fordulat, és az író, mintha ördögi mulatsággként (vagy szorongató élményei alapján), ezeknek a mondásoknak valóság tartalmát akarná érzékeltetni. Az ember által létrehozott, tárgyiasult külvilág lázad föl K. ellen, nyomasztó és félelmetes oldalát tárva fel, mert „Nem kell hozzá sok, hogy egy idegen mindent különösnek találjon” — írja egy helyütt Kafka. Es a *Büntetések* K.-ja mindent különösnek talál, szemben azokkal a boldogokkal, akik — szintén Kafka szavaival — „természetesnek veszik, ami körülöttük történik”. De a Kafka által boldognak nevezett emberekben is (akik harmonikus azonosságban élnek a világgal és önmagukkal), fel-felbukkannak szorongásos pillanatok. Ez a szorongásos állapot minden emberben más és más. Sorsának, idegrendszerének teherbíró képessége és érzékenysége szerint más az intenzitása, más az időtartama és különböző mértékben tudatosodik. Mitikus hold-udvara úgy lesz a *Büntetéseknek*, e szenvedéstörténeti passiójátéknak, hogy ezt a mindenben rejtőző világ-idegenséget mint létállapotot ad absurdum felnagyít-ja és totális élményként tükrözi. Mindnyájunk szenvedéseit szenvedjük, mondja Schopenhauer, és ilyen értelemben K. szenvedéstörténetében mindnyájan osztozunk. Az is ennek felismerését segíti, hogy nemcsak a test, a tárgyak, a névelvésztés okoz különleges gyötrelmeket K.-nak, hanem sok más olyan konfliktus is, amely már jóval ismerősebb és átélhetőbb.

Az *út* című jelenet a születés traumáját idézi föl. E fájdalmas aktus attól. válik háborzongatóvá — azon-kivül, hogy az író bravúrosan komponálja egybe a metaforikus képet és az azt kísérő szöveget --, hogy a születés és nem a szülés! kinjait egy felnőtt ember éli át. A magány, a kommunikációképtelenség, a kapcsolat-hiány szenvedéseiről pedig az *Elhivatás* beszél. Vizuális élmény is fokozza e lelkiállapot átélhetőségét. Néhány szereplő kéjes, ördögi csínytevészként vödört húz K. fejére, testét pedig gyorsan száradó gipsszel önti le. A jelenet során K. iszonyatos erőfeszítéssel próbál lárvá-burkából kiszabadulni, miközben a többiek jókedvű csevegéssel táncolnak körülötte, és élnek a boldog öntudatlanok életét. Közhelykérdések áradatát zúdítják II.-ra., de a válaszra igazából nem kíváncsiak. Ezért K. nem is tud felelni senkinek. Tökéletes egyedülletben képtelen kapcsolatot teremteni a világgal, a többiekkel. Társtalannak és elveszetteknek érzi magát azok között, akik azt képesek mondani: „Ó, istenem, szép nap van ma, hiszen berendezkedtünk földünkön, és megegyezés szerint élünk.” Ugyanilyen ismerős léthelyzetre talált rá a *feladat*, amelyben K. fellázad, és nem akarja tovább folytatni értelmetlen és lélekölő munkáját. De amikor ezt főnökének kellene elmondania, néma marad, képtelen beszélni, sőt idővel ellenállhatatlan ne-vetőgörcs fogja el. Ismerős trauma ez. A *Szégasenek szégyene* a párválasztás ambivalens lelkiállapotát, a csőd pedig a világkatasztrófa és az egyes ember halálának rettenetét, idézi fel.

Kornis színműve' álomszerű képek sorozata. A lelki és pszichikai folyamatokat az író képekben fogalmazza meg, míg a szavak csupán másodrendűek: bizonyos tájékozódási lehetőséget, hangulatot nyújtanak a néző-nek. Nem a kép illusztrálja a szót, mint a hagyomá-

nyos színházban, hanem a szó illusztrálja a képet. A kép azonban csak akkor tud ilyen fontos, értelmező feladatot betölteni, ha jelképes ereje van. Ha mindenki által ismerős emberi alaphelyzeteket rejt magában, rá-adásul úgy, hogy fel is lehessen őket ismerni. Ebben az esetben a gondolati információ, az intellektuális anyag képpé alakul át. Ez a fajta színház akkor tudja önmaga érvényességét igazolni, ha képei valóban jel-képekké, azaz jel értékű képekké válnak, és ezek a képek valóság tartalmú és egyben intellektuális jeleket tudnak kisugározni magukból. A *Büntetések* ilyenfajta jeleket ad, nem pedig összefüggő történetet mond el. És e jelek összefüggéséből — mint a pointillista festők képein —, a befogadó egységes élményt és teljes képet állíthat össze: az emberi létezés különleges megközelítését és felfogását. (Ez a mozaikszerű építkezés különben minden olyan alkotóra jellemző, aki a helyzetet tartja elsődlegesnek az összefüggő történettel és a lineáris szerkesztéssel szemben.)

A képközpontú színházban döntő tényezővé válik az emberi test, a fizikai kifejezési eszközök (gesztus, mozgás, nem artikuláris eredetű hanghatások), tehát a metakommunikáció jelentéshordozó ereje. A szövegen túli és a szövegben megvalósuló közlés és kifejezés újfajta aránya új színpadi nyelvet, új szintézist hoz létre, és szerencsés esetben gazdagabb, összetettebb és érzékibb élményt adhat, mint a hagyományos színház, — a Gesamtkunstwerk régi nosztalgiájának egyik lehetséges megvalósulásaként. A *Büntetések* páratlan képi látványt nyújthat egy magasszintű előadásban. A szöveg olvasva nyomasztó hatású. De ha e leírt mű képpé, látvánnyá, mozgássá alakul át, akkor egy csapásra meg-telik melegséggel, barokkos gazdagságú szépséggel és helyenként humorral. Ezáltal a hatáselemek egyen-súlya is megváltozik; az élővé, emberivé átlényegült képi, esztétikai élmény csökkenti a nyomasztó hatást.

Eleddig csupa jót mondtunk a *Büntetésekről*. Kornis darabja olyan átütő erejű, hogy először az elismerést váltja ki, és csak további megfontolás után tűnik fel, hogy a szándék és a megvalósulás helyenként nem fedi egymást. A jel-képes színmű, a jel értékű műalkotás egyik legnagyobb veszélye, hogy az alkotónak nem sikerül olyan jelekre, léhelyzetekre, találni, amelyek valóban közösségi tapasztalatokat hordoznak, és

ilyen értelemben mitikus erejűek. Ebben az esetben kaotikussá válhat a befogadás; mert nincs meg a közös kódrendszer a jelek megfejtéséhez. Ilyenkor nyílik lehetőség a „vájtfülűek” rosszízű versengésére a nyakatekert és komplikált magyarázatokban. A *Büntetések* néhány jelenetében kísért ez a veszély. Az igazán sikerült részekből viszont világosan kiolvasható a célra-vezető írói módszer: vagy a látványnak, illetve a kép-nek kell egyértelmű, egyszerű és világosan felismerhető megfejtést sugároznia, és akkor a szöveg bármilyen bonyolult képzettársításokkal kapcsolódhat hozzá (*Az út, a Tárgyak lovasa*), vagy pedig, ha a látvány több rétegű és zsúfolt, akkor a szövegnek kell lehetőleg egyértelmű eligazítást nyújtania, irányítva a képzettársításokat (*A feladat*). Ha azonban a kép is bonyolult és a szöveg is szerteágazó, akkor fennáll az értelmezés kuszaságának a veszélye. Különösen ott, ahol sokféle lelkiállapot zsúfolódik össze, többféle helyzet *mosódik* egymásra, és így azok egymás hatását és megfejtését zavarják (*Szégyenek szégyene* és részben az *Elhivatás*). Mindezeket a fenntartásokat az esetleges előadás elő-készítő és próbaszakaszában végig kell gondolni, és a megvalósuló gyakorlattal szembesítve ellenőrizni. Mészöly Miklós mondta: „A legnépesebb szavak nélküli színház mögött is emberi szó áll.” Ez úgy *igaz a Büntetésekre is, hogy a felismerhető, rendteremtő gondolatot egyetlen jelenet sem nélkülözheti*, mert a darab úgyis annyira próbára teszi az olvasót, illetve nézőt, hogy nem szabad szándékosan nehezíteni a megértést.

A *Büntetések* nálunk szokatlan, új minőségű, vizuális-verbális színházi formanyelvet igényel. Előadása nem lesz könnyű, mert a magyar színház kiváltképp abban az értelemben hagyományörző, hogy — néhány kísérlettől eltekintve — a közölnivaló elsődleges hordozója mindig is a beszéd, az írott szó volt. Így a színészekben igazából nem fejlődött ki az a testi kifejező-készség és -képesség, amelyet ennek a darabnak az előadása igényelne. Már utaltunk rá, hogy világszerte fokozódik az érdeklődés az olyan típusú színházak iránt amelyekben a képben megfogalmazott gondolat és ez-által a színész testi kifejezési eszközei elsődlegessé válnak. Ezt bizonyítják többek között Bob Wilson, Josef Szajna és Tadeusz Kantor előadásai. „Ma előadásokat kell írni és nem darabokat” nyilatkozta Josef Szajna. Kornis Mihály mintha megvalósította volna ezt az óhaját.